

Antenne

U.V.

TIJDSCHRIFT VAN DE ANTWERPSE KOEPEL VOOR NATUURSTUDIE - ANKONA

ANTWERPSE KOEPEL VOOR NATUURSTUDIE

JAARGANG 3
NUMMER 2009/2
APRIL — JUNI 2009

PROVINCIE
ANTWERPEN

Departement leefmilieu

Colofon

Wat is ANKONA

De Antwerpse KOepel voor Natuurstudie (ANKONA) is een samenwerkingsverband tussen het provinciebestuur Antwerpen en éénieder die zich met natuurstudie in de provincie Antwerpen bezighoudt. ANKONA heeft als algemene doelstelling om binnen de provincie Antwerpen het natuurstudiewerk te ondersteunen, in kaart te brengen en door regelmatig overleg er een meerwaarde aan te geven. ANKONA streeft er in het bijzonder naar om een actieve, coördinerende rol te spelen in natuurstudieprojecten die een grotere regio bestrijken (atlas-, monitoringsprojecten). Tot slot wordt er veel belang gehecht aan de basis van de natuurstudie, nl. het verzamelen van gegevens. Hier wordt een hoge mate van standaardisatie en uitwisselbaarheid van die gegevens beoogd.

ANKONA-secretariaat en redactieadres

Departement Leefmilieu
Dienst Duurzaam Milieu- en Natuurbeleid (DMN)
Team Natuur & Landschap (ANKONA-secretariaat)
T 03 240 59 88
F 03 240 57 52
e-mail: ANKONA@admin.provant.be

ANKONA-mailinglist

E-mail behoort tegenwoordig tot één van de communicatiemiddelen die niet meer weg te denken zijn uit de leefwereld van een groot aantal onder ons. Dus al wie elektronisch op de hoogte wil gehouden worden van de activiteiten, studiedagen, determinatiecursussen georganiseerd door ANKONA en ANTenne alleen elektronisch wil ontvangen, stuurt gewoon een mailtje naar ANKONA@admin.provant.be

Uitgave

ANTenne is een uitgave van de deputatie van de provincieraad van Antwerpen: Cathy Berx, gouverneur-voorzitter, Ludo Helsen, Jos Geuens, Koen Helsen, Marc Wellens, Inga Verhaert en Bart De Nijn, leden en Danny Toelen, provinciegriffier.

Redactieraad

Peggy Beers, Rop Bosmans, Koen Cuypers en Mieke Hoogewijs.

Werken mee aan dit nummer

Isolde Aelvoet, Mario De Block, Rembrandt De Vlaeminck, Lieve Deceuninck, Theo Garrevoet, Robert Marquet, Hans Van Loy, Wim Veraghtert, Bram Vogels en Eva Willems

Overname van artikels is alleen toegestaan met bronvermelding.

Foto's op de cover:

Bloedrode heidelibel in Bospolder (Ekeren) © Bram Vogels
Gagel in Brechtse Heide © Rembrandt De Vlaeminck
De paddenstoelenvereniging AMK op excursie © Lieve Deceuninck

Vormgeving en druk

Albatros Printing
Gedrukt op gerecycleerd papier (Cyclusprijs)

Dit nummer is ook te raadplegen op de ANKONA-website:
www.ankona.be of www.provant.be/ankona

Verschijningsdatum van volgend nummer (2009/3): juli 2009

Heb je een mededeling over een leuke vondst, een activiteit, een publicatie of een vraag naar medewerking van anderen en wil je dat het verschijnt in het volgend nummer van ons tijdschrift 'ANTenne'? Dat kan door je oproep of tekst vóór 20 mei 2009 door te sturen naar het ANKONA-secretariaat.

oplage

900 exemplaren

Verantwoordelijke uitgever

Danny Toelen, provinciegriffier, Koningin Elisabethlei 22,
2018 Antwerpen

ANKONA-nieuws

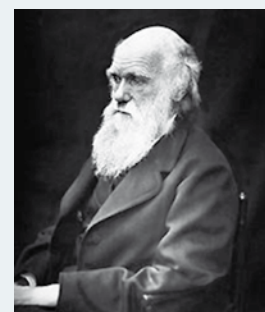
ANTWERPSE KOEPEL VOOR NATUURSTUDIE

Bezoek

'Achter de schermen ...'

bij het UA-departement
Biologie (Wilrijk), het Museum voor
Natuurwetenschappen (KBIN, Brussel)
en het Instituut voor Tropische
Geneeskunde (ITG, Antwerpen)

Dit jaar n.a.v. het Darwinjaar plannen we een reeks begeleide excursies 'Achter de schermen ...' waarbij we een aantal instituten en wetenschappelijke onderzoekscentra bezoeken. Het is de bedoeling de vrijwilliger die begaan is met natuurstudie te informeren over onderzoeksactiviteiten die gelinkt zijn aan biodiversiteit en natuuronderzoek. Op deze wijze krijgt hij/zij de kans om een kijkje achter de schermen te nemen. De plantentuin van Meise en de Zoo van Antwerpen zijn de voorbije maanden al aan de beurt geweest (zie artikel in vorig ANTenne-nummer). Nu bezoeken we het departement Biologie van de Universiteit Antwerpen (Groenenborgercampus te Wilrijk), het onderzoek dat gebeurt aan het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (KBIN in Brussel) en het Instituut voor Tropische Geneeskunde (ITG in Antwerpen).

Charles Darwin (1869)
bron: http://nl.wikipedia.org/wiki/Charles_Darwin

Info over excursies bezoek 'Achter de schermen ...' vind je ook terug op de ANKONA-website (www.ankona.be, de rubriek 'kalender').

UA-departement
Biologie – Campus
Groenenborger (Wilrijk)

Op **dinsdagvoormiddag 12 mei (9u30-12u30)** gaan we ons oor eens te luisteren leggen bij het departement Biologie van de UA. We krijgen een kort overzicht van de verschillende deelprojecten die er lopen en zien hoe de (natuur)tuin aan de UA in het lessenpakket van de studenten biologie mee wordt geïntegreerd. We brengen een bezoek aan de Bioruimte en enkele

practicumzalen. We krijgen er o.m. te horen dat deze ruimte niet alleen ter beschikking staat van de studenten maar ook voor externe verenigingen.

Tot slot brengen we een bezoekje aan enkele kweekkamers waarin experimenten worden gedaan met libellen, libellenlarven en landslakken.

Meer info over het onderzoek aan de UA-departement Biologie:
<http://www.ua.ac.be/main.aspx?c=ONDERZKDB&n=40309&id=UA054>
 (algemene website: www.ua.ac.be)

Het bezoek is volledig gratis en we spreken af om 9u30 aan de UA, Groenenborgerlaan 171, 2020 Antwerpen (Wilrijk) bij lokaal V328 (V-blok, derde verdieping). Kurt Jordaens van de onderzoeksgroep Evolutionaire Ecologie is onze gids.

Inschrijven kan tot 10 mei door je naam en telefoonnummer en/of e-mail door te geven aan het ANKONA-secretariaat.

Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (KBIN te Brussel)

Op woensdagnamiddag 20 mei (13u45-17u00) bezoeken we het KBIN dat een jarenlange ervaring heeft in de opslag van waardevolle collecties. Omdat het gebouw immens groot is en beschikt over verschillende afdelingen moeten we een selectie maken en de rondleiding beperken. Eerst geeft Walter Decoinck een toelichting bij het onderzoek van het departement entomologie en daarna zal de insectencollecties getoond worden. Eric Verheyen zal het onderzoek (dat in het DNA-labo gebeurt) voorstellen waarbij genetische gegevens gebruikt worden om de soortvorming te bestuderen.

Voor dit bezoek betaal je enkel het inkomgeld van 3 euro/persoon en we spreken af aan de kassa van het KBIN, Vautierstraat 29, Brussel (diegenen die het museum in de voormiddag willen bezoeken, kunnen dit doen met hetzelfde inkomticket).

Maximum aantal toegelaten deelnemers is 15.

Meer info over de tentoonstellingen en bereikbaarheid:
www.natuurwetenschappen.be
 Inschrijven kan tot 15 mei door je naam en telefoonnummer en/of e-mail door te geven aan het ANKONA-secretariaat.

Bezoek achter de schermen: Instituut voor Tropische Geneeskunde - ITG (Antwerpen)

Het ITG verricht fundamenteel en toegepast onderzoek op de belangrijkste tropische en andere infectieziekten van mens en vee (zoals AIDS, TB, malaria, slaapziekte, parasitaire infecties). Recent is het ITG betrokken bij onderzoek naar vectoren in België, meer bepaald de

muggen en knijten. Het onderzoek gebeurt in zowel in het laboratorium als op het terrein.

Het bezoek is gepland op donderdagnamiddag 4 juni (14u30-17u00) en zal een interessante ontdekkingstocht zijn naar de verschillende activiteiten van het ITG met nadruk op het onderzoek naar Belgische vectoren. Na een algemene inleiding krijgt men de kans om muggen en knijten van dichtbij te bekijken en om bepaalde activiteiten van het ITG 'on the spot' waar te nemen.

Het aantal inschrijvingen is beperkt tot 15 deelnemers en is gratis. We spreken af om 14u30 in de grote inkomhal van het ITG (Nationalestraat 155, Antwerpen). De rondleiding duurt ca. 2,5 uur.

Inschrijven kan tot en met 2 juni door je naam en coördinaten door te geven aan het ANKONA-secretariaat.

Meer info over het ITG en de reisgeneeskunde: www.itg.be

Inschrijven bezoek 'Achter de schermen' bij het ANKONA-secretariaat:

Koen Cuypers, Koningin Elisabethlei 22, 2018 Antwerpen,
 e-mail: koen.cuypers@admin.provant.be; www.ankona.be,
 tel. 03 240 59 88

Insectenexcursies in Winkelsbroek (Turnhout) en in het Prinsenpark (Retie)

Natuurgebied Winkelsbroek (Turnhout): 30 mei
 Lang geleden ... (in 2002) werd door een groot aantal vrijwilligers gestart met een biomonitoringsproject in het Winkelsbroek en de Dombergheide, twee natuurgebieden gelegen in Turnhout. Op de ANKONA-ontmoetingsdag van 14 februari jl. werden door een aantal van deze vrijwilligers de eerste resultaten van dit project voorgesteld. Het verslag van deze lezing is te lezen op de ANKONA-website onder de rubriek 'ontmoetingsdagen' (te downloaden pdf-bestand). Omdat er nu hierover een publicatie zit aan te komen, dachten we voor al deze medewerkers (een vijftigtal) en uiteraard ook andere geïnteresseerden een excursie te organiseren op zaterdagmiddag 30 mei (om 14u00) in het Winkelsbroek. Na 7 jaar zal de (fauna)toestand allicht ook geëvolueerd zijn. En omdat de excursie gepland is tijdens de Vlaamse insectenweek (zie artikel bij de rubriek 'Actualiteit') zullen we uiteraard uitvoering blijven stilstaan bij deze faunagroep. De begeleiders (o.a. conservator Dirk Segers) zullen het zowel over beheer als over de insecten hebben die specifiek zijn voor

dit broekbos. De publicatie over 'Haalbaarheidstudie Dombergheide – Winkelsbroek: Monitoring van natuurgebieden door vrijwilligers' zal dan waarschijnlijk tegen die datum af zijn.

We spreken af om 14u00 aan de vogelkijkhut aan de Mastheidestraat in Turnhout (ter hoogte van huisnummer 21 aan de volkstuintjes). Laarzen zijn handig na een natte periode, anders stevig schoeisel meebrengen.

Graag een seintje voor 28 mei aan het ANKONA-secretariaat indien je interesse hebt voor deze excursie.

Natuurgebied Winkelsbroek (Turnhout) © Kristin Van Laer

Provinciaal groendomein Prinsenspark (Retie): zaterdag 20 juni

Wie in het vorige ANTennennummer (2009/1) het artikel van Jos Gysels heeft gelezen over de beekschaaftenrijder en de bosbeekjuffer weet dat deze soorten af en toe te spotten zijn in het provinciaal groendomein Prinsenspark in Retie.

Omdat ze behoren tot de provinciale prioritaire soorten (PPS) gaan we ze op het terrein opzoeken en krijgen we uitleg van Dirk Meeus over het beheer dat aangepast is aan deze en andere faunasoorten. Ben je geïnteresseerd in juffers en libellen en heb je zelf tips voor een aangepast beheer dan ben je van harte welkom. In de voormiddag (10u00-12u30) heeft een theoretische vormingssessie plaats die je vrijblijvend kan volgen. Jos Gysels zal het o.m. hebben over de biodiversiteit langs en in beken met een korte bespreking van de resultaten van zijn bekenstudie en een voorstelling van een aantal monitoringsprojecten. In de namiddag (13u30-16u00) kan je dan aansluiten bij de begeleide excursie en toetsen we het voormiddagdeelte aan de praktijk.

Graag een seintje voor 19 juni aan het ANKONA-secretariaat indien je interesse hebt voor deze excursie met vermelding of je de voormiddag- en/of namiddagprogramma wenst te volgen.

We spreken zowel 's morgens (10u00) als 's middags (13u30) af aan het bezoekerscentrum (Kastelsedijk 5, 2470 Retie) van het provinciaal groendomein Prinsenspark. Deelname is gratis en wie het gehele dagprogramma volgt, brengt zijn picknick best zelf mee.

Provinciaal groendomein Prinsenspark © Marc Meeus

Zoek je nog tentoonstellings-, opslag-, bureel- of vergaderruimte voor je vereniging?

Het 'Natuur- en Landschapshuis in Halle-Zoersel is misschien de oplossing voor je!

Wat vooraf ging ...

Na 10 jaar ANKONA werd in mei 2007 een enquête uitgevoerd onder de lezers van ANTenne om de werking te evalueren en daarna bij te sturen. Een aantal onder jullie had ook de behoefte aan een 'centrale' ontmoetingsplaats aangehaald. Op het rondetafelgesprek van 17 september 2007 dat daarop volgde (verslag verschenen in het ANTennenr. 2007/4, oktober-december of te raadplegen op de ANKONA-website 'www.ankona.be, rubriek 'rondetafelgesprek') werd ook over volgend punt gediscussieerd 'Bestaat er behoefte aan een toegankelijke ontmoetingsplaats voor de sector natuur?'. Naar aanleiding hiervan werd dan

vorig jaar door de provinciale Dienst Duurzaam Milieu- en Natuurbeleid (DMN) i.s.m. ANKONA een gerichte bevraging gedaan naar de verenigingen actief in de sector om te peilen of het voormalig gemeentehuis van Zoersel (Halle) hiervoor in aanmerking komt.

En wat brengt de toekomst ...

Een aantal verenigingen hebben zich ondertussen hiervoor kandidaat gesteld. De Provincie Antwerpen wil in het voormalig gemeentehuis van Zoersel, een provinciaal Natuur- & landschapshuis creëren waar mensen en organisaties elkaar kunnen

ontmoeten, ideeën uitwisselen, informatie kunnen inwinnen inzake natuur, landschap en cultuurhistorie. Het huis zal in de eerste plaats dienst doen als kantoorruimte voor het secretariaat van het regionaal landschap de Voorkempen. Maar elke organisatie die op streekniveau actief is rond de thema's natuur, landschap, cultuurhistorie, erfgoed ... kan er kantoorruimte huren voor zijn professioneel kader.

Zijn jullie op zoek naar ruimte voor opslag van collecties, archiefmateriaal, vergaderingen of om een kleine tentoonstellingen op te stellen dan kan je hiervoor best contact opnemen met DMN. Al deze faciliteiten zullen gratis aangeboden worden.

Het Natuur- en Landschapshuis wordt op woensdag 27 mei, vanaf 19 u feestelijk geopend. Je bent hierbij in elk geval al van harte uitgenodigd.

Het provinciaal Natuur- en landschapshuis in Halle-Zoersel © gemeente Zoersel

Meer info:

Els Driessens, Provincie Antwerpen,
Dienst Duurzaam
Milieu- en Natuurbeleid (DMN),
tel. 03 240 57 57,
e-mail: els.driessens@admin.provant.be

Fotoverslag van 12de editie van de ANKONA-ontmoetingsdag (provinciehuys)

Het verslag van de lezingen die gehouden werden op de ontmoetingsdag van 14 februari 2009 kan je raadplegen op de website onder de rubriek 'ontmoetingsdagen > 2009'. Het zijn hoofdzakelijk pdf-bestanden van de gehouden powerpoint-presentaties die je kan downloaden.

Heb je zelf suggesties voor onderwerpen van lezingen of workshops voor de volgende editie, laat het ons dan maar weten, tel. 03 240 59 88 of per e-mail: ankona@admin.provant.be

De 13de editie heeft plaats op zaterdag 13 februari 2010. Hou deze datum alvast vrij in je agenda.

Glenn Vermeersch (INBO) vertelt hoe de selectie van de PPS wetenschappelijk werd uitgevoerd (PPS= Provinciale Prioritaire Soorten)

Een gezellige babbel tijdens de pauze

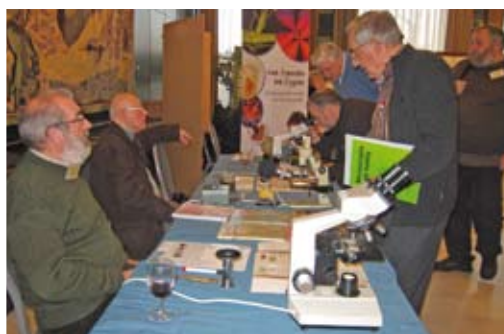
Workshop 'Microscopie'

Workshop monitoring

Joeri Cortens (Natuurpunt) over het invoeren van PPS op waarnemingen.be

Stand van KAGM (Koninklijk Antwerps Micrografisch Genootschap)

Infostand regionale landschappen (Rivierenland)

Geert De Kockere stelt het GREENz-project voor (www.greenz.tv)

Boekenstand van Natuurpunt

Actualiteit

Vlaamse insectenweek (23-31 mei) en de Europese nacht van de mot (21-25 mei).

Vlaamse Insectenweek 2009

Theo Garrevoet, VVE.

Insecten zijn wellicht de meest ondergewaardeerde diergroep op deze planeet. De meeste reacties die ze bij mensen opwekken zijn afkeer of angst. Bijna alle ontmoetingen tussen insecten en mensen eindigen met de gifspuit, de krant of de vliegenmepper. In de academische wereld, de natuurbescherming en de educatie gaat het hen al niet veel beter af. Vogels maken slechts 0,9% uit van het totaal aantal diersoorten op aarde, zoogdieren slechts 0,4%. Insecten daarentegen maken 75% uit van het totaal aantal diersoorten! En toch, ga maar na, zijn het merendeel van de onderzoekers en natuurbeschermers bezig met vogels en zoogdieren. In dierentuinen is het niet anders. Met veel geluk vind je in sommige dierentuinen enkele terraria in het reptielenhuis met wat insecten. Maar tel eens hoeveel zoogdieren- en vogelsoorten ze herbergen? En toch verdienen deze dieren ons respect. Ze zijn veel ouder dan ons. De oudste soorten zouden al 400 miljoen jaar oud zijn. En zij zitten overal op het land. Als je het goed beschouwt zijn zij het meest succesvolle bouwplan voor een diergroep ooit ontstaan!

Het is waar, ze kunnen voor ons vervelend zijn, soms rondt gevaarlijk. Ze beschadigen onze gewassen, verspreiden ziektes of steken en bijten. Toch maken deze 'schadelijke' soorten slechts 0,5% uit van alle insectensoorten op deze planeet. En veel van de problemen die we ermee hebben, daar zijn we dikwijls zelf de oorzaak door o.m. aan monocultuur te doen in de landbouw.

Maar insecten kunnen ons ook van nut zijn. Een derde van alle voedsel, geconsumeerd door de mens, is direct of indirect afhankelijk van bestuivers. Insecten helpen ons ook in de bescherming van onze gewassen; steeds meer soorten worden ingezet om schadelijke soorten te verdelgen zonder tussenkomst van pesticiden. En insecten kunnen worden gebruikt als voedsel, als mijnenvegers en drugsnuffelaars.

Mieren verplaatsen meer aarde dan regenwormen. Zonder bestuivers kunnen we geen voedsel meer verbouwen. En denk eens aan alle landen waar insecten soms de enige bron van eiwitten zijn.

De eminente professor Edward Wilson doet hierover een zeer krasse uitspraak:

"Indien van vandaag op morgen alle gewervelde dieren – vogels, vissen, reptielen, amfibieën en zoogdieren – van onze aarde zouden verdwijnen dan zou er gewoon niets gebeuren. Alles zou zijn z'n gewone gangetje gaan. Maar indien dit zou gebeuren met enkel de mieren, bijen en termieten dan klappen alle ecologische systemen op aarde in elkaar en zou alles nog maar 1 maand kunnen blijven leven."

Kortom, zonder insecten is er geen leven mogelijk. Vandaar dat de Vlaamse Vereniging voor Entomologie in 2009 wil starten

met de eerste Vlaamse Insectenweek. Een week waarin over heel Vlaanderen allerlei activiteiten voor het grote publiek worden georganiseerd rond insecten. Dat kan gaan van wandelingen, voordrachten

over tentoonstellingen tot workshops. De Vereniging neemt de coördinatie en promotie voor haar rekening, de activiteiten worden georganiseerd door onze partners. Een aantal partners hebben reeds activiteiten gepland.

Neem een kijkje op de website <http://www.insectenweek.be> voor een lijst met de activiteiten. ANKONA organiseert die week op zaterdagmiddag 30 mei een insectenwandeling in Winkelsbroek (Turnhout) (zie pagina 3 van dit nummer).

Wie is VVE?

De Vlaamse Vereniging voor Entomologie (VVE) is een vereniging van entomologen – amateurs zowel als professionals – die de studie van insecten op alle mogelijke manieren willen promoten met de nadruk op onderzoek.

Verkoop van insecten is uit den boze. Tijdens de maandelijkse bijeenkomsten worden er (reis)ervaringen uitgewisseld, meegebrachte exemplaren op naam gebracht en zijn er regelmatig sprekers die een entomologisch item brengen.

- Het tijdschrift van de vereniging: Phegea
- Website van de vereniging: www.phegea.org

Europese nacht van de mot

De zesde editie van de Europese vlindernacht (EMN of European Moth Nights) heeft plaats van 21-25 mei en valt dus in de Vlaamse insectenweek. Het uitgelezen moment om een nachtvlinderavond te organiseren!

En wat valt er nog in de Vlaamse insectenweek: de Internationale Dag van de biodiversiteit op 22 mei (www.cbd.int/ldb) met als thema dit jaar 'exoten' en de Dag van het park op 31 mei (www.dagvanhetpark.be) met als thema 'liefde in het park'.

Week van de Aarde (19-26 april) in het teken van biodiversiteit

Jaren geleden beloofden de politici dat er na 2010 geen soorten meer zouden verdwijnen. Als we die doelstelling willen halen, moeten we nu dringend de handen uit de mouwen steken. Onder het motto 'alle hens aan dek voor een rijkere natuur' roept de milieubeweging iedereen op om tijdens de week van de aarde (19-26 april) aandacht te besteden aan de natuur om ons heen en om die natuur beter te beschermen.

Tijdens de Week van de Aarde en op de Internationale Dag van de Aarde in het bijzonder (woensdag 22 april) wordt met 'Natuur in de klas' opgeroepen om zoveel mogelijk die dag aandacht te schenken aan de natuur: met educatieve lespakketten, met vergroeningsacties op het schooldomein of door telacties.

Op zondag 26 april 2009 vinden overal in Vlaanderen grote regionale en lokale activiteiten rond biodiversiteit plaats. Ook JNM, de Jeugdbond voor Natuur en Milieu (7-25 jaar), nodigt jongeren op diverse locaties uit voor leuke natuur- en bosactiviteiten.

Meer info:

e-mail: nicolas.de.baere@bblv.be of tel. 02 282 19 44;
www.weekvandeearde.be

'Daar komt de lente ...' en 'daar komen de waarnemingen ...'!

Je waarnemingen invoeren ...

Waarschijnlijk al gemerkt dat het natuurleven zich terug volop manifesteert en dat je interessante waarnemingen kan doen. Sinds meer dan een jaar is een speciale webpagina van Natuurpunt www.waarnemingen.be operationeel en heeft het zijn kinderziekten doorstaan. Op deze website kan je heel eenvoudig je waarnemingen melden van alle soortengroepen mét hun precieze locatie. Je kan er online je eigen waarnemingenboekje bijhouden en raadplegen wat er zoal door anderen werd waargenomen. Iedereen kan waarnemingen bekijken.

Om gegevens in te voeren, dien je eenmalig te registreren via de pagina (<http://waarnemingen.be/registreer.php>). Waarnemingen invoeren doe je via het scherm <http://waarnemingen.be/wn.php>. Vul datum, soortnaam en gebiedsnaam in (na het intikken van een paar letters verschijnt er een keuzelijst), en duid dan op het satellietkaartje zo precies mogelijk de locatie aan. Dat doe je door het pijltje te verslepen. Daarna klik je op 'Invoeren' en jouw waarneming is opgeslagen!

Onder de rubriek 'Mijn Waarnemingen.be' kan je je eigen gegevens beheren, aanpassen en downloaden. Een team van administrators kijkt de waarnemingen na. De waarnemingen worden samen opgeslagen met die van duizenden andere waarnemers. Samen zorgt dit voor een schat aan informatie over de verspreiding en talrijkheid van soorten. De gegevens worden maximaal ingezet voor natuurstudie en -behoud.

... en dan online discussiëren over natuur-waarnemingen

Sinds januari van dit jaar wordt het Natuurforum West-Vlaanderen uitgebreid naar heel Vlaanderen. Vanaf nu is er dus voor het eerst in Vlaanderen een gebiedsdekkend discussieforum over natuurstudie. Beginners en specialisten vinden én helpen elkaar op het Natuurforum. Voor alle soortgroepen is een nationale rubriek voorzien, waar discussies over moeilijke determinaties of bijzondere waarnemingen kunnen worden gevoerd. Zo leert iedereen van elkaar!

Elke provincie heeft een eigen subforum waarbinnen afdelingen of werkgroepen een rubriek kunnen krijgen. Nieuw is dat ook voor alle soortgroepen een nationale rubriek wordt voorzien. Discussies over determinaties of bijzondere waarnemingen kunnen dus door iedereen gevolgd worden. Op die manier kunnen beginners en specialisten elkaar nog gemakkelijker vinden én helpen. Om berichten te posten, moet je eenmalig registreren op www.natuur-forum.be onder 'Registreren'.

Daarna kan je met een druk op de knop reageren op een onderwerp, of zelf een nieuw onderwerp starten. Beginner of specialist, jong of oud, iedereen van goede wil en met een hart voor natuur is welkom op het Natuurforum. Het forum kan dienen om activiteiten aan te kondigen of op te starten of gewoon om vragen te stellen. Doordat het duizenden bezoekers kent, krijg je meestal snel een zinvol antwoord.

Provinciale projectsubsidies 2009 voor ondersteuning van natuurstudiewerk door vrijwilligers

Wanneer je in de (nabije) toekomst als vereniging studiewerk plant, dan zijn er vanaf nu financiële middelen beschikbaar bij de Provincie Antwerpen om je te ondersteunen in de logistieke onkosten (bv. kilometervergoeding, veldmateriaal, ...) van dit studiewerk.

Belangrijke randvoorwaarde is evenwel dat jouw studiewerk betrekking heeft op:

- provinciale domeinen (www.provant.be/vrije_tijd/domeinen)
- provinciale aandachtsoorten (www.provant.be/leefomgeving/natuur_en_bos/soortenbeleid/aandachtsoorten)

Als je bepaalde ideeën hebt en je wil weten of ze in aanmerking komen, neemt dan best contact op met: Dirk Vandenbussche van de Dienst Duurzaam Milieu- en Natuurbeleid (DMN), tel. 03 240 66 86, e-mail: dirk.vandenbussche@admin.provant.be

Wildlife Photographer of the Year 2008 komt uit de provincie Antwerpen

Sinds 1964 organiseert het Natuurhistorisch Museum van Londen en het tijdschrift BBC-Wildlife Magazine jaarlijks een internationale natuurfotowedstrijd. De bekroonde foto's worden dan daarna gepubliceerd in een speciale bijlage bij dit Magazine en de werken worden in het museum in het voorjaar voor het publiek tentoongesteld.

Bij de bekroonde werken van 2008 zit het werk van een jonge Kempenaar uit Brecht, Danny Laps, met zijn *Saffrondrop bonnets*, drie minuscule kleine paddenstoeltjes.

Danny Laps, ex- JNM-er en lid van de Bond Verantwoorde Natuur-fotografie (BVNF), oogstte samen met zijn nonkel Roger Laps en Hugo Van Besauw ook al heel wat lof op het internationaal natuur-fotofestival in Bornem (november 2008) met hun bijdrage over 'Inzoomen op de Kempen'. ANKONA heeft in 2007 ook een foto van Danny Laps over de weidebeekjuffer geselecteerd voor haar ontleenbare fototentoonstelling 'Biodiversiteit in de provincie Antwerpen - Countdown 2010'. Deze kan nog steeds gratis gereserveerd worden (www.ankona.be, rubriek 'fototentoonstelling').

Wij wensen Danny Laps nog veel succes toe met zijn (uit de hand gelopen?) hobby en hopelijk kan hij als leerkracht de jongeren verder warm maken voor de pracht van de natuur (www.dannylaps.net)

Hierbij de vertaling van de tekst uit het BBC boek:

Als macrofotograaf is Danny altijd op zoek naar klein leven om uit te vergroten. Hij vond deze minuscule paddenstoeltjes - prachtmycena's - in een donker Vlaams bos (Meerdaalwoud). Danny was bekoord door hun delicate, gloeiende kleuren, onder het zachte zonlicht dat door de beukenbladen scheen. 'Door mijn lens, leek het alsof ik naar een scène keek uit een kindersprookje. Enkel de fee ontbrak nog,' zegt Danny.

De bekroonde foto is ook te bekijken op de website van the Natural History Museum (Londen): www.nhm.ac.uk (bij de rubriek 'Visit us' en subrubriek 'What's on').

Natuurfototentoonstelling in Londen loopt nog tot 26 april 2009.

Saffrondrop bonnets © Danny Laps

Natuurstudie

Natuurinrichting: kader en monitoring van het eerste Vlaamse natuurinrichtingsproject 'Bospolder – Ekers Moeras'

Mario De Block, Agentschap voor Natuur en Bos, e-mail: mario.deblock@lne.vlaanderen.be

Hans Van Loy, Vlaamse Landmaatschappij, e-mail: hans.vanloy@vlm.be

Bram Vogels, Natuurpunt Antwerpen Noord, e-mail: vogelwerkgroep@antwerpennoord.be

Het instrument natuurinrichting

De natuur en het natuurlijk milieu in Vlaanderen zijn de voorbije tientallen jaren sterk in de verdrukking geraakt. Problematieken zoals verdroging, vermesting, verzuring van het milieu en versnippering van en recreatieve druk op de overblijvende natuurlijke gebieden zorgden voor een algemene achteruitgang van de biodiversiteit in Vlaanderen en daarbuiten. De laatste 50 jaar is bijna één soort op tien in Vlaanderen uitgestorven, en nam het aantal bedreigde soorten toe tot zowat één op drie.

Tijdens de afgelopen jaren '90 groeide vanuit het natuurbewoud het besef dat een geïntegreerde, en meer gebiedsgerichte aanpak dringend nodig was, op alle niveaus, zowel internationaal als regionaal. De nood aan natuurherstel toonde eveneens de nood aan een gepast en slagkrachtig instrumentarium.

Het instrument natuurinrichting kent zijn oorsprong in het decreet betreffende het natuurbewoud en het natuurlijk milieu van 1997 (het zgn. natuurdecreet). Hierin wordt natuurinrichting gedefinieerd als 'een optimale inrichting van een gebied met het oog op het behoud, het herstel en de ontwikkeling van natuur en het natuurlijk

milieu in het VEN en de groen-, park-, buffergebieden en de bosgebieden'. Natuurinrichting valt onder de verantwoordelijkheid van het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) en de Vlaamse Landmaatschappij (VLM). Het natuurinrichtingsproces wordt begeleid door twee adviesorganen: de projectcommissie en het projectcomité.

Figuur 1: Overzicht van de maatregelen in het natuurinrichtingsproject Bospolder – Ekers Moeras (ANB – VLM)

In het natuurdecreet wordt met het instrument een opsomming gegeven van 11 typen van mogelijke maatregelen. Dit zijn o.a. infrastructuur- en kavelwerken, waterhuishoudingswerken, grondwerken en de uitbouw van natuureducatieve voorzieningen.

Natuurinrichting in Bospolder – Ekers Moeras

Bospolder – Ekers Moeras is het eerste opgestarte en afgewerkte natuurinrichtingsproject in Vlaanderen. Het projectgebied, gelegen aan de zuidelijke rand van het Antwerpse havengebied, beslaat ongeveer 85 ha. Deze voormalige polder werd vanaf de jaren '60 in het kader van de havenuitbreiding opgespoten met zand uit de pas gegraven dokken. Sinds het einde van de jaren '80 krijgt de natuur in het voormalige poldergebied echter nieuwe kansen met gericht beheer. Het opstarten van het natuurinrichtingsproject in 1999 betekende een structurele stap voorwaarts. In het najaar van 2004 werden de werken definitief afgerond.

De voornaamste ingrepen omvatten het vernatuurlijken van bestaande waterpartijen, het creëren van nieuwe poelen, het verwijderen van uitheemse bomen en struiken, de geleiding van zachte recreatie en het aanbrengen van de nodige infrastructuur voor begrazing.

Centraal in Bospolder werd een grote depressie – een restant van een vroegere kreek – hersteld, en werden aangrenzend plas-dras situaties gecreëerd. Een zevental nieuwe poelen werd gegraven en enkele historische wielen (restanten van historische dijkdoorbraken) werden hersteld. Tevens werden op tal van plaatsen uitheemse en niet-standplaatsgeschikte bomen en struiken, zoals Canadapopulier, Amerikaanse els en allerlei soorten sierheesters verwijderd. Samen met gericht beheer door een enthousiaste groep vrijwilligers van Natuurpunt Antwerpen Noord, gaat begrazing door een kudde Galloway runderen verdere verbossing en verruiging van het plasrijke gebied tegen.

Figuur 2: De centrale plas van Bospolder - inrichting en beheer geven kansen aan soorten van plas en moeras © Mario De Block

Monitoring in het natuurinrichtingsproject Bospolder – Ekers Moeras

Monitoring in het kader van natuurinrichting kent geen wettelijke basis. Toch leggen ANB en VLM zichzelf de verplichting op om een monitoringsplan op te maken, en zo de effectiviteit van de getroffen maatregelen te evalueren. Monitoring fungeert dan als een kwaliteitscontrole van het uitgevoerde project, en legt de situatie voor, tijdens en na het project vast.

In het monitoringsplan voor Bospolder – Ekers Moeras worden de maatregelen gegroepeerd volgens vier gebiedsthema's.

1. Creëren van een nattere situatie ten behoeve van het vergroten van het areaal aan vochtige en natte situaties gebonden levensgemeenschappen (vernatting);
2. Handhaving van het halfopen karakter van een groot deel van het gebied en het terugdringen van de verruiging van de open vegetatietypen;
3. Vergroting van het aandeel aan inheemse soorten van de aanwezige vegetatietypen, met name in bos en struweel;
4. Maatregelen ten behoeve van specifieke doelsoorten of soortengroepen (waaronder dagvlinders, oeverzwaluw).

Vervolgens wordt een overzicht gegeven van de te monitoren parameters binnen elk gebiedsthema.

Aan de hand van de stuurparameters en de ingrepen hierop worden de uitgangspunten voor de te ontwikkelen natuurwaarden bepaald. Onder de noemer stuurparameter vallen o.a. 'oppervlakte en diepte van afgravingen', 'oppervlakte van gekapte exoten', enz.

Om de gevolgen voor grond- en oppervlaktewater te evalueren, worden de grond- en oppervlaktewaterpeilen opgevolgd, en wordt ook de kwaliteit van het oppervlaktewater gemeten.

Het aantal uitheemse bomen en struiken binnen permanente kwadraten leert ons of de getroffen maatregelen en het beheer achteraf effectief blijken om de verspreiding van exoten tegen te gaan.

Bij het formuleren van de doelstellingen van het natuurinrichtingsproject, wordt een beeld geschetst van de verwachte vegetatieontwikkelingen, samen met een selectie aan floristische en faunistische doelsoorten. Binnen Bospolder werden vijf natuurstreefbeelden vooropgesteld, m.n. zoetwatergemeenschappen, ruigtekruidengemeenschappen, bloemrijk grasland van het glanshavertype, verlandingsvegetaties, en bossen op kalkrijke zandgrond. In de loop der jaren worden de ontwikkelingen in kaart gebracht, en kan men zien waar de ingrepen al dan niet het gestelde doel halen of waar eventueel het beheer moet worden aangepast.

Sinds eind jaren '90 worden in Bospolder – Ekers Moeras de broedvogels geïnventariseerd door vrijwilligers van Natuurpunt Antwerpen Noord. Het creëren van plassen en de vernatting binnen het natuurinrichtingsproject zou dan ook moeten leiden tot een toename van het aantal broedvogels van open water en moeras. Het versterken van het halfopen karakter van Bospolder moet zich in principe vertalen in een positieve evolutie van de broedvogel-aantallen van halfopen biotopen.

Toename van het areaal open water en het herstellen van een aantal poelen moet ook de amfibieën ten goede komen. Hiervoor werden 8 poelen bemonsterd met fuiken, aangevuld met zicht-waarnemingen.

In het monitoringsplan is ook voorzien dat libellen en dagvlinders worden opgevolgd. Deze monitoring is echter wegens tijdsgebrek niet standaard uitgevoerd.

Om de gevolgen van de inrichtingsmaatregelen goed te kunnen beoordelen, is het belangrijk om een goede kennis te hebben van de oorspronkelijke situatie (één jaar vóór aanvang van de werken). Vervolgens worden de parameters vanaf de start tot tien jaar na de aanleg gemonitord. Belangrijk is het monitoringsplan af te stemmen op de monitoring die reeds wordt verzorgd in opvolging van erkende natuurreservaten. Bospolder en Ekers Moeras zijn erkend reservaat sinds najaar 2002. Een aantal parameters worden jaarlijks opgevolgd (bv. broedvogels), andere twee, vijf en tien jaar na de aanleg (bv. amfibieën).

De broedvogelgegevens worden door vrijwilligers van Natuurpunt Antwerpen Noord verzameld. De overige parameters worden opgevolgd door VLM.

Resultaten monitoring

a. Hydrologie

Uit de gegevens van de peilbuizen kunnen we afleiden dat de grondwatertafel in Bospolder een typisch neerslagpatroon vertoont: de hoogste grondwaterstanden worden opgemeten net na de winter, de laagste net na de zomer. Uit de peilbuisgegevens voor en na de uitvoering van de maatregelen kunnen we besluiten dat de ingrepen geen (negatieve) impact hebben gehad op het hydrologisch systeem van Bospolder.

b. Uitheemse bomen en struiken

Op vijf plaatsen waar uitheemse bomen en struiken werden verwijderd, zijn permanente kwadraten gelegd, waarbinnen het aantal zaailingen en het aantal individuen van bomen en struiken worden geteld. Uit de eerste resultaten blijkt een duidelijke afname van het aantal zaailingen en individuen van uitheemse

bomen en struiken; enkel populier en gewone es hebben op twee plaatsen standgehouden. Begrazing lijkt dus een succes, al zou een uitbreiding van de kudde Galloway runderen populier en es beter in de hand kunnen houden. Om hieraan tegemoet te komen, werd de kudde van 11 dieren tijdens de jaarwisseling door Natuurpunt Antwerpen Noord uit het gebied gehaald. Een andere kudde van 15 dieren zal hiervoor in de plaats komen. Hierdoor zal de begrazingsdruk verder toenemen, wat een grotere impact zal hebben op de toenemende verbossing.

c. Natuurstreefbeelden

Aan de hand van de ontwikkelingen van de vegetatie in Bospolder kan men evalueren waar de getroffen maatregelen hun doel hebben bereikt, waar de verwachte natuurstreefbeelden nog in ontwikkeling zijn, en waar het gewenste beeld nog niet wordt gehaald. Het areaal open water en moeras is sterk uitgebreid. De bossen zijn nog in ontwikkeling. Bloemrijk grasland van het glanshaverttype, een natuurstreefbeeld dat werd beoogd in het zuiden van Bospolder, komt nog niet voldoende tot ontwikkeling. Bijsturen van het beheer (bvb. maaifrequentie verhogen) kan een oplossing bieden.

d. Broedvogels

De broedvogelinventarisaties tonen dat broedvogels van open water en moeras sterk zijn toegenomen. Dodaars, een nieuwe broedvogel sinds 2003, broedde in 2008 al met 10 koppels. Ook krakeend en meerkoet kennen een spectaculaire toename. Tafeleend, slobbeend en kuifeend werden als nieuwe broedvogel genoteerd. Van de broedvogels van moeras en rietland blijven rietgors en rietzanger vrij constant, terwijl kleine karekiet en sprinkhaanzanger sterk toenemen. De afname van blauwborst (van 14 naar 7) is opvallend. De sterke uitbreiding van rietland en bijgevolg het verdwijnen van kleine, open slikplaatsen binnen de begroeiing is hiervan mogelijk deels de oorzaak; deze soort moet het immers voornamelijk hebben van natte pioniersvegetaties. Maar ook in de ruimere omgeving (o.a. Oude Landen en Kuifeend) namen de zangposten het laatste decennium sterk in aantal af. Het mogelijk broedgeval van grote karekiet in 2008 en de aanwezigheid van roerdomp in de winter zijn belangrijk, aangezien deze soorten kenmerkend zijn voor goed ontwikkelde rietmoerassen. Vooral het aandeel waterriet is voor deze soorten van belang. Het is enkel nog wachten op het eerste broedgeval.

e. Amfibieën

In Bospolder werden vier amfibiesoorten waargenomen: gewone pad, bruine kikker, groene kikker-complex en kleine watersalamander. Al in het eerste jaar na de aanleg werden de nieuwe poelen door een of meerdere soorten gekoloniseerd. De beperkte gegevens laten echter niet toe om harde conclusies te trekken.

DE ACTIVITEITENKALENDER

april - juli 2009

Activiteiten mbt natuurstudie in de provincie Antwerpen

Voor een meer geactualiseerd en volledig overzicht van de natuurstudie-activiteiten kan je terecht op twee (recent 'gebruiksvriendelijker' gemaakte) websites:

- Voor een up-to-date overzicht van alle mogelijke natuur- en milieueducatieve activiteiten in Vlaanderen kan je terecht op de website <http://nme.milieuinfo.be> waar alle info gecentraliseerd wordt bijgehouden. Iedere natuurvereniging kan zelf zijn activiteiten hier 'uploaden'
- Voor een up-to-date overzicht van de activiteiten van Natuurpunt kan je naar hun website <http://www.natuurpunt.be/nl/activiteitenoverzicht.aspx>

Wandelingen, inventarisaties en bijeenkomsten

april

Van 19 t.e.m. 26 april **'Week van de aarde'**

(in het teken van 'natuur - biodiversiteit')

BBL - Bond Beter Leefmilieu

Meer info: www.weekvandeearde.be

Zaterdag 25 april

Natuurpunt plantenwerkgroep 'Thalictrum' (Natuurpunt afdeling Dubbelloof)

Excursie Kwarekken. Samenkomst om 9u00 aan parking Beeltjens - Asberg Westerlo. Meer info: Louis Schellens, tel. 014 54 90 16.

VMPA-afdeling Antwerpen-Centrum

Lentewandeling in Boekenberg. Samenkomst om 14u00 aan parkingang Gouverneur Holvoetlaan te Deurne. Meer info: Walter Wessels, tel. 03 353 63 17.

Zondag 26 april

VMPA-afdeling Antwerpen-Centrum

Kruiden uit de natuur in Fort III (Borsbeek). Samenkomst om 14u00 aan oude conciërgewoning binnen Fort III (KLJ-lokaal). Meer info: Jack Van Couteren, tel. 03 321 06 78.

VMPA- afdeling Pentadactyla

Boswandeling in het voorjaar in Brede Zeyp. Samenkomst om 14u00, aan de hoek met café Kruisbaan, Beukheuvel in Koningshooikt. Meer info: Danny Delwelde, tel. 015 31 50 93 of GSM 0476 27 72 42, e-mail: vmppa.pentadactyla@gmail.com

VMPA-afdeling Schilde

Natuurwandeling in het Dryhoeksbos. Samenkomst om 14u00 aan de Kleine Schans, Schanslaan in Schilde. Meer info: tel. 03 322 80 48.

Natuurpunt Oude Spoorweg

Dauwtripwandeling in natuurgebied de Mosterpot/Goorbosbeekvallei.

Samenkomst om 6u00 aan 't Mosterdpotje, Mechelsebaan 218, Duffel.

Meer info: Dirk Costrop, tel. 015 31 93 75.

Natuurpunt afdeling Grote Nete

Nachtegalentocht in de Netevallei. Samenkomst om 7u00 aan de Lodijkbrug, Herentalsesteenweg 85, Heist-op-den-Berg. Meer info: Eddy Nagels, GSM 0494 27 24 49 of Theo Pauwels GSM 0497 71 22 82.

Natuurpunt afdeling Grote Nete

Lentewandeling in het Schaapwees. Samenkomst om 14u00 aan de Netebrug ter hoogte van Snekens (baan Zoerle Parwijs - Herselt).

Meer info: Walter Michiels, tel. 014 26 43 37.

Dinsdag 28 april

Natuurpunt plantenwerkgroep van afdeling De Wielewaal (Lier)

Planteninventaris-avondexcursie naar Willeboordwei Zandhoven o.l.v.

Kristien Menten en Kristine Wuyts. Samenkomst om 19u00 aan de kerk van Zandhoven. Meer info: Kristine Wuyts, tel. 03 481 94 79, e-mail: kristine.wuyts@natuurpunt-wielewaal.be

Woensdag 29 april

VMPA-afdeling Schilde

Nachtegalenavondwandeling in het Schildehof. Samenkomst om 20u30 aan het einde van de Bellevuedreef in Schilde. Meer info: tel. 03 383 26 58.

AMENTI

AMENTI is een groep van natuurliefhebbers met een onstilbare honger naar kennis over de verschillende aspecten van de natuur. De nadruk ligt op het vergaren van kennis en ervaring, over de natuur in al zijn aspecten. Enkel de publieksactiviteiten worden in deze activiteitenkalender opgenomen.

Meer info: www.amenti.be

AMK: Koninklijke Antwerpse Mycologische Kring

AMK is een afdeling van de Vlaamse vereniging, de Koninklijke Vlaamse Mycologische Vereniging (KVMV). De educatieve avonden van AMK gaan door op dinsdagavond in de Bioruimte van de Universiteit Antwerpen (Campus Groenenborger), Groenenborgerlaan 171 te 2020 Antwerpen. Van april tot november zijn er excursies. Voor meer informatie kan je terecht op de www.kamk.be.

AMK-Cortinariuswerkgroep: Indien u wil deelnemen, contacteer: André de Haan, tel. 03 666 91 34 of Jos Volders, tel. 014 54 91 44.

ANKONA themagroep 'mossen' (planten)

(i.s.m. met VWBL)

Vergadering telkens op de eerste woensdag van de maand (niet in juli / augustus) over de determinatie van mossen en korstmossen in de Bioruimte van de Universiteit Antwerpen (Campus Groenenborger), Groenenborgerlaan 171 te 2020 Antwerpen. Aanvang om 19u30 (tot 22u00).

Iedereen is welkom. Zeker meebrengen: mossen om te determineren, prepareergerief, voorwerp- en dekglasjes en flora. Meer informatie: Dirk De Beer, tel. 03 240 55 60, e-mail: dirk.debeer@admin.provant.be of www.ankona.be

DE ACTIVITEITENKALENDER

april - juli 2009

Donderdag 30 april

Natuur- en Milieuvereniging 'De Gagel'

Nachtengalenzenang. Samenkomst om 30 april om 19u00 aan de parking 'De Kleppende Klipper', Postelsesteenweg, Mol. Meer info: tel. 014 31 22 78.

mei

Vrijdag 1 mei

Natuurpunt Oude Spoorweg

Kijk een kikker-activiteit! Samenkomst om 13u30 aan 't Mosterdpotje, Mechelsebaan 218, Duffel. Meer info: Johan Asselberghs, GSM 0479 65 29 07 of tel. 015 31 94 88.

Zaterdag 2 mei

Natuurpunt plantenwerkgroep van afdeling De Wielewaal (Lier)

Wandeling in het reservaat Steenbeemden o.l.v. Kristine Wuyts. Er wordt niet alleen naar planten gekeken maar ook naar vliegende en kriebelende beestjes. Meer info: Kristine Wuyts, tel. 03 481 94 79, e-mail: kristine.wuyts@natuurpunt-wielewaal.be

Natuurpunt afdeling Grote Nete

Avondwandeling in Ossendreef: op zoek naar de nachtegaal en de houtsnip. Samenkomst om 19u30 aan de parking dagcentrum 'Vogelzang', Vogelzangstraat Vorst. Meer info: Herman Berghmans, tel. 014 84 16 04 of Ludo Verwimp, GSM 0472 42 61 29.

Zondag 3 mei

Natuurpunt afdeling Noorderkempem

Natuur op de Molenplaat. Samenkomst om 7u30 aan de parking Heuvelhal, Kapelstraat, Essen-centrum. Meer info: Igor Vandamme, tel. 03 666 06 80.

Mycoflora – paddenstoelenwerkgroep van Natuurpunt Dubbelloof

Determinatie paddenstoelenwandeling in Winkelsbroek – De Dongen in Turnhout. Samenkomst om 9u00 aan de Mastheidestraat. Meer info: Anja Wijns, tel. 014 75 02 15 of GSM 0496 72 48 11.

Natuur- en Milieuvereniging 'De Gagel'

Vroege vogelwandeling. Samenkomst om 6u00 aan de parking aan de kerk Mol-Gompel O.-L.Vrouwstraat. Meer info: tel. 014 31 71 54.

VMPA-afdeling Schilde

Educatieve wandeling in bloemen- en insectentuin en Dodoenstuin in Schilde. Samenkomst om 15u00 aan de ingang van het park op het einde van de Bellevuedreef in Schilde. Meer info: tel. 03 384 03 16.

Natuurpunt plantenwerkgroep van afdeling Klein-Brabant

Plantenexcursie in Bornem (Graafschap: C4=C4-53-33). Samenkomst aan kapel Luipegem om 9u00. Meer info: Ronny Segers, GSM 0477 55 66 38, e-mail: r.segers@scarlet.be

Woensdag 6 mei

ANKONA themagroep mossen i.s.m. VWBL

Determinatieavond mossen en korstmossen. Samenkomst om 19u30 in de Bioruimte van de Universiteit Antwerpen – Campus Groenenborgerlaan 171, 2020 Antwerpen. Meer info: Dirk De Beer, tel. 03 240 55 60, e-mail: dirk.debeer@admin.provant.be

Vrijdag 8 mei

VVE

Rondetafelgesprek 'Bladmijners – Hoe begin ik eraan?' door Chris Snyers. Samenkomst om 20u00 in de Bioruimte van UA (campus Groenenborger), Wilrijk. Meer info: Guido De Prins, GSM 0485 56 87 81, e-mail: guido.deprins@telenet.be

Zaterdag 9 mei

Natuurpunt afdeling Noorderkempem

Ochtendwandeling: Lente op de Kalmthoutse Heide. Samenkomst om 5u30 aan NEC 'De Vroente', Putsesteenweg 129 Kalmthout. Meer info: Hedwig Lauriks, tel. 03 666 63 68.

Zondag 10 mei

Natuurvereniging Den Bunt

Wandeling Loyendse bossen. Samenkomst om 14u00 aan Café Heidebloem Pontfort 78, Retie. Meer info: Lief Van Sinay, tel. 014 37 94 92.

Natuur- en Milieuvereniging 'De Gagel'

Schepswandeling. Samenkomst om 14u00 aan de parking St.-Odradapark, Halflochteldijk, Balen. Meer info: GSM 0486 80 68 92.

VMPA-afdeling Antwerpen Centrum

Wandeling o.l.v. Walter Wessels **in Fort II (Wommelgem)** met als thema: 'Fris groen bij een nieuw begin!'. Samenkomst om 14u00 aan de parking 1 aan Fort II-straat tegenover Taverne Byblos (Wommelgem). Meer info: Walter Wessels, tel. 03 353 63 17.

VMPA-afdeling Antwerpen Centrum

Wandeling in Rivierenhof o.l.v. Jack Van Couteren met als thema: 'De natuur, je beste buurt!'. Samenkomst om 10u00 aan kasteel Rivierenhof (Deurne). Meer info: Jack Van Couteren, tel. 03 321 06 78 of GSM 0473 90 07 90.

Flo.Wer: Floristische Werkgroepen

Voor meer info zie www.plantenwerkgroep.be

FON: Floristisch Onderzoek voor Natuurbehoud

Voor planten- en vegetatieonderzoek kan je terecht bij Erik Molenaar, tel. 03 218 59 69 of de FON-O-FON: GSM 0474 82 04 71, fon@natuurpunt.be. De kalender kan je raadplegen op <http://users.skynet.be/fon> of www.natuurpunt.be/fon. Een wandeling kan geannuleerd worden omwille van slecht weer.

Voor de werkgroep 'mosses en lichens' (Natuurpunt) kan je de verantwoordelijken contacteren:

Juul Slembrouck, tel. 03 321 32 75 of Chris Janssens, GSM 0476 48 22 30.

JNM: Jeugdbond voor Natuur en Milieu

JNM is een vereniging voor en door jongeren tussen 8 en 25 jaar die zich interesseren in natuur en milieu. Provinciale coördinator is Eva Willems, GSM 0498 61 07 26, e-mail: willemsseva@gmail.com. Meer info op www.jnm.be

KAVE: Koninklijke Antwerpse Vereniging voor Entomologie

De leden van de KAVE en belangstellenden komen elke zondagvoormiddag vanaf 10u00 bijeen op de locatie in de Steenstraat 75, 2180 Ekeren.

In juli en augustus 2009 enkel bijeenkomst in het lokaal op de 2de en 4de zondag van de maand. Voor meer informatie: Victor Naveau, tel. 03 236 07 65.

DE ACTIVITEITENKALENDER

april - juli 2009

ANKONA themagroep mossen i.s.m. VWBL

Mossenwandeling te Lippelo (Sint-Amands). Samenkomst om 10u00 aan de kerk van Lippelo. Meer info: Dirk De Beer, tel. 03 240 55 60, e-mail: dirk.debeer@admin.provant.be

Dinsdag 12 mei

ANKONA

Bezoek 'Achter de schermen ...' bij het departement Biologie van de Universiteit van Antwerpen. Samenkomst om 9u30 aan UA, Campus Groenenborger, Groenenborgerlaan 171, 2020 Wilrijk aan lokaal V328 (V-blok, 3de verdieping). Vooraf inschrijven kan tot 10 mei bij het ANKONA-secretariaat. Deelname gratis. Meer info: zie artikel in dit nummer bij de rubriek ANKONA-nieuws, Koen Cuypers, e-mail: ankona@admin.provant.be, tel. 03 240 59 88.

Woensdag 13 mei

Regionale landschappen Noord-Hageland en Rivierenland i.s.m. Natuurpunt en de gemeenten Heist-op-den-Berg en Aarschot

Info-avond rond de bruine vuurvlied. Samenkomst om 19u30 in Wit Toreke, ter Heideaan 97, Aarschot. Meer info: Hans Vermeersch, e-mail: hans.vermeersch@rri.be, GSM 0473 93 30 15.

Zaterdag 16 mei

Natuurpunt Land van Reyen

Slechtvalkhappening bij Agfa-Gevaert. Op het programma (13u00-18u00): kijken naar slechtvalken door telescopen, tentoonstellingen, infostand en een voordracht om 16u00 over de slechtvalk door Koen Leysen van Natuurpunt-Educatie. Samenkomst aan bedrijfsingang aan de Hendrik Kuypersstraat in Mortsel. Meer info: Griet Lambert, tel. 03 449 51 57, e-mail: griet.lambert@skynet.be

Natuurpunt plantenwerkgroep 'Thalictrum' (Natuurpunt afdeling Dubbelloof)

Excursie in voormalig hooiland in het Zammelsbroek in Geel. Samenkomst om 9u00 aan de parking achter de kerk van Oosterlo.

Meer info: Jeannine Simonis, e-mail: jeannine.simonis@telenet.be

Natuurpunt plantenwerkgroep van afdeling De Wielewaal (Lier)

Het zomerklukje ontdekken in de Kleine Netevallei. Samenkomst 9u00 en 13u30 aan het badhuis, Emblemsesteenweg te Kessel o.l.v. Kristine Wuyts en Evie Verboven. Picknick en drank meebrengen. Meer info: Kristine Wuyts, tel. 03 481 94 79, e-mail: kristine.wuyts@natuurpunt-wielewaal.be

VMPA-afdeling Antwerpen-Centrum

De lente op zijn mooist, wandeling o.l.v. Cecilia Debacker in Nachtegalepark. Samenkomst om 14u00 aan de parkingang Den Brandt – Beukenlaan, Wilrijk. Meer info: Thérèse Verschueren, tel. 03 288 82 72.

Zondag 17 mei

Libellenvereniging Vlaanderen

Libellen-excursie in Landschap De Liereman (Oud-Turnhout). Samenkomst om 13u30 in het bezoekerscentrum Landschap De Liereman, Schuurhovenberg 43, Oud-Turnhout. Meer info: Geert De Knijf, tel. 0476 403 454, e-mail: geert.deknijf@inbo.be

Natuurpunt Wolvenberg

Natuurwandeling in het Stadspark. Samenkomst om 10u00 aan hoek van Eycklei en Quinten Matsyslei. Meer info: Erik Molenaar, tel. 03 218 59 69, e-mail: erik.molenaar@skynet.be

Woensdag 20 mei

ANKONA

Bezoek 'Achter de schermen ...' bij het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (KBIN). Samenkomst 13u30 aan de inkom (kassa) van het KBIN, Vautierstraat 29, Brussel. Vooraf inschrijven kan tot 15 mei bij het ANKONA-secretariaat. Deelname 6 euro. Meer info: zie artikel in dit nummer bij de rubriek 'ANKONA-nieuws', Koen Cuypers, ankona@admin.provant.be, tel. 03 240 59 88.

Poelenwerkgroep

Sneepesvijver (middendeel) 1ste maal bemonsteren. Samenkomst om 14u00 aan de Pastorie St.-josef Olen, Lichtaartseweg 200; daarna om 19u00 **determinatie** van de waterdieretjes. Meer info: Eric Stoffelen, tel. 011 21 56 50, e-mail: ericstoffelen@skynet.be

Donderdag 21 mei

PPL

Determinatieavond fossielen. Samenkomst om 20u00 in sporthal 'Den Drab', Drabstraat 47, 2640 Mortsel. Meer info: Kristiaan Hoedemaekers, GSM 0485 30 16 31, e-mail: palaeontos@skynet.be

Vrijdag 22 mei

Natuurpunt afdeling Noorderkempen

Lente-avondwandeling in 'De Maatjes'. Samenkomst om 19u00 aan de kerk Nieuwmoer-Dorp, Kalmthout. Meer info: Joris Pinseel, 03 667 57 97.

KAGM: Koninklijk Antwerps Genootschap voor Micrografie

De werkavonden van het KAGM worden elke maandagavond vanaf 20u00 gehouden in de Bioruimte van de Universiteit Antwerpen (Campus Groenenborger), Groenenborgerlaan 171 te 2020 Antwerpen. Je kunt er leren werken met de microscoop en bij de micro-preparaten die je zelf maakt, krijg je tekst en uitleg. Meer informatie en het programma vind je op www.microscopie.be of bij Herman Snoeck, tel. 03 237 99 52, e-mail: kagm@microscopie.be of herman.snoeck@antwerpen.be

KSGA: Koninklijk Sterrenkundig Genootschap van Antwerpen

Activiteiten en cursusdagen gaan steeds door op vrijdag om 20u30 in het Antverpiagebouw, lokaal 3de verdieping, Sint-Antoniuslei 95-97 te Brasschaat. Info: tel. 03 664 28 93. Voorzitter Ferdinand Delatin, e-mail: ferre_delatin@hotmail.com

MKA: Mineralogische Kring Antwerpen

Informatie omtrent MKA-activiteiten is te verkrijgen via Hugo Bender, secretariaat@minerant.org, tel. 03 440 89 87 of www.minerant.org. Vergaderingen en voordrachten hebben plaats in het Elzenhof, Kerkplein te Edegem om 19u30, 2de vrijdag van de maand (van september tot april) en laatste vrijdag van de maand mei; de werkgroep Edelsteenkunde komt samen om 9u30 de daaropvolgende zaterdag en in De Drie Rozen in 's Gravenwezel om 20u00, 1ste vrijdag van de maand (van september tot april).

DE ACTIVITEITENKALENDER

april - juli 2009

Week van 23-31 mei : **Vlaamse insectenweek**

VVE

Meer info: <http://www.insectenweek.be>
Zaterdag 23 mei

VMPA- afdeling *Pentadactyla*

Wandeling langs de Oude spoorwegberm 'een lint vol leven'. Samenkomst om 14u00, aan de kerk van Waarloos, Ferdinand Maasstraat, Meer info: Danny Dewelde, tel. 015 31 50 93 of GSM 0476 27 72 42, e-mail: vmppa.pentadactyla@gmail.com

Natuurpunt plantenwerkgroep 'Thalictrum' (Natuurpunt afdeling Dubbelloof)

Excursie in het weiland Hellekens. Samenkomst om 9u00 langs de ring rond Herentals aan de brug over de Kleine Nete en aan de kant van de brandweer. Meer info: Jeannine Simonis, e-mail: jeannine.simonis@telenet.be

VMPA-afdeling *Antwerpen Centrum*

Seizoenwandeling o.l.v. Jack Van Couteren: **Er is meer dan je denkt in Boekenbergpark!** Samenkomst om 14u00 aan de parkingang Gouverneurs Holvoetlaan (Deurne). Meer info: Jack Van Couteren, tel. 03 321 06 78 of GSM 0473 90 07 90.

Zondag 24 mei

Natuur- en Milieuvereniging *'De Gagel'*

Wandeling Biodiversiteit. Samenkomst om 14u00 aan parking Watermolen, Molsebaan, Meerhout. Meer info: tel. 014 31 83 81.

Natuurpunt plantenwerkgroep van afdeling Klein-Brabant

Plantenexcursie in Oudbroekpolder (Hingene): monitoring van nieuwe reservaatpercelen nabij de Groene Wiel (I2=C4-54-23). Samenkomst aan de kerk van Wintam om 9u00. Meer info: Ronny Segers, GSM 0477 55 66 38, e-mail: r.segers@scarlet.be

Natuurpunt afdeling Grote Nete

Lentewandeling Molenbeekpad te Booischot. Samenkomst om 14u00 aan de Palieterhoeve, Ijzerenweg 19-21, Booischot. Meer info: Chris Segaert, tel. 015 22 01 06.

Dinsdag 26 mei

Natuurpunt plantenwerkgroep van afdeling De Wielewaal (Lier)

De tuinen van PIME en omgeving o.l.v. Kristine Wuyts. Samenkomst om 19u00 aan parking van het PIME, Mechelsesteenweg 365, te Lier. Meer info: Kristine Wuyts, tel. 03 481 94 79, e-mail: kristine.wuyts@natuurpunt-wielewaal.be

Zaterdag 30 mei

Natuurpunt plantenwerkgroep 'Thalictrum' (Natuurpunt afdeling Dubbelloof)

Excursie in het grasland Neerhelst-De Botten Geel Larum.

Samenkomst om 9u00 aan het einde Larumse brugweg aan de kanaaldijk.

Meer info: Jeannine Simonis, e-mail: jeannine.simonis@telenet.be

ANKONA

Insectenexcursie in het natuurgebied Winkelsbroek. Samenkomst om 14u00 aan de vogelkijkhut aan de Mastheidestraat in Turnhout. Inschrijven vooraf bij het ANKONA-secretariaat. Meer info: zie artikel in dit nummer bij de rubriek 'ANKONA-nieuws', Koen Cuypers, ankona@admin.provant.be, tel. 03 240 59 88.

Zondag 31 mei
Dag van het park

Meer info: www.dagvanhetpark.be

Natuur 2000

Rondleidingen in het Fort van Oelegem (Goorstraat, Oelegem-Ranst) om 10u00, 11u30, 14u00, 15u30 en 17u00. Deelname: 3 euro voor volwassenen en 2,5 euro voor kinderen. Meer info: VJNM Natuur 2000, tel. 03 231 26 04, e-mail: natuur2000@telenet.be

juni

Maandag 1 juni

Natuurpunt afdeling Noorderkempen

Landschapswandeling in Domein Cogels. Samenkomst om 13u00 aan de kerk Essen-Hoek, Moerkantsebaan, Essen. Deelname 4 euro. Meer info: René Nelen, tel. 03 667 33 83.

Woensdag 3 juni

ANKONA themagroep mossen i.s.m. VWBL

Determinatieavond mossen en korstmossen. Samenkomst om 19u30 in de Bioruimte van de Universiteit Antwerpen – Campus Groenenborgerlaan 171, 2020 Antwerpen. Meer info: Dirk De Beer, tel. 03 240 55 60, e-mail: dirk.debeer@admin.provant.be

Donderdag 4 juni
ANKONA

Bezoek 'Achter de schermen ...' bij het Instituut voor Tropische Geneeskunde (ITG). Samenkomst om 14u30 aan het ITG, Nationalestraat 155, Antwerpen. Inschrijving is gratis en kan tot 2 juni bij het ANKONA-secretariaat. Meer info: zie artikel in dit nummer bij de rubriek 'ANKONA-nieuws', Koen Cuypers, e-mail: ankona@admin.provant.be, tel. 03 240 59 88.

Natuur 2000 - werkgroep Fort Oelegem

Meer info: Joeri Orts, tel. 03 23 126 04, www.natuur2000.be

Natuurgidsen regio Kalmthout

Chris Vander Sypt, p/a Kapellensteenweg 20, 2920 Kalmthout, tel. 03 666 48 03, e-mail: chrisvandersypt@skynet.be. Natuurwandelingen op maat in de Kalmthoutse Heide kan onder leiding van een natuurgids. Plaats, datum en vertrek uur bepaal je zelf. Reservatie minstens 10 dagen vooraf. Wandelingen duren ongeveer 2 à 3 uur, tenzij anders overeengekomen. Maximum 25 personen per groep.

Natuurpunt afdeling Dubbelloof (Westerlo)

Voor algemene informatie kan je terecht bij Danny Mattheeussen, tel. 014 23 45 25, www.dubbelloof.be. Voor de werkgroep *Mycoflora* kan je terecht bij Anja Wijns, tel. 015 25 21 06. Determinatiewandelingen hebben zondagvoormiddag plaats tussen 9u00 en 12u00.

Natuurpunt afdeling Grote Nete

Meer info: Lon Lommaert, tel. 014 54 17 38, www.natuurpunt.be/grotenete

Natuurpunt afdeling Antwerpen Noord

Meer info: tel. 03 541 58 25.

Natuurpunt afdeling Mechels Rivierengebied

Voor informatie of om een activiteitenkalender aan te vragen kan je terecht in het bezoekerscentrum, Muizenhoekstraat 7 in Muizen-Mechelen elke donderdag en zondag van 13u30 tot 17u30. Tijdens de schoolvakanties ook op zaterdagmiddag, tel. 015 43 61 09 of www.natuurpunt.be/mechelsrivierengebied

Natuurpunt afdeling Noorderkempen

Meer info: www.noorderkempen.be

DE ACTIVITEITENKALENDER

april - juli 2009

Vrijdag 5 juni

VVE

Determineeravond voor verschillende insectenorden. Samenkomst om 20u00 in de Bioruimte van UA (campus Groenenborger), Wilrijk. Meer info: Guido De Prins, GSM 0485 56 87 81, e-mail: guido.deprins@telenet.be

Zaterdag 6 juni

Natuurpunt afdeling Noorderkempen

Landschapstocht in Grenspark. Samenkomst om 9u00 aan NEC 'De Vroente', Putsesteenweg 129, Kalmthout. Meer info: Chris Vander Sypt, tel. 03 666 48 03.

Natuurpunt plantenwerkgroep van afdeling De Wielewaal (Lier)

Plantenexcursie aan de turfputten bij Aarschot o.l.v. Evie Verboven. Samenkomst om 9u00 aan het oud station Gelrode. Meebrengen loep, flora, picknick en drank. Meer info: Kristine Wuyts, tel. 03 481 94 79, e-mail: kristine.wuyts@natuurpunt-wielewaal.be

Zondag 7 juni

Natuurpunt Wolvenberg

Natuurwandeling in Wolvenberg voor iedereen. Samenkomst om 10u00 de hoofdingang op de hoek van de Singel en het Posthofbrug, Berchem. Meer info: Erik Molenaar, tel. 03 218 59 69, e-mail: erik.molenaar@skynet.be

VMPA-afdeling Schilde

Educatieve wandeling in bloemen- en insectentuin en Dodoenstuin in Schilde. Samenkomst om 15u00 aan de ingang van het park op het einde van de Bellevuedreef in Schilde. Meer info: tel. 03 384 03 16.

VMPA-afdeling Schilde

Natuurwandeling in 's Gravenwezel en omgeving. Samenkomst om 14u30 aan de oprit van Groot Kasteel van 's Gravenwezel. Meer info: tel. 03 658 84 33.

Natuur- en Milieuvereniging 'De Gagel'

Wandeling Gielsbroek. Samenkomst om 14u00 aan de parking Straalmolen, Watermolenweg, Balen-Hulsen. Meer info: tel. 014 31 71 46.

VMPA-afdeling Pentadactyla

Wandeling in Mosterdpot 'spreekwoorden en mythen'. Samenkomst om 14u00, aan de ingang van het Kloosterbos, Mechelsebaan – vlakbij spoorwegbrug in Duffel. Meer info: Danny Delwelde, tel. 015 31 50 93 of GSM 0476 27 72 42, e-mail: vmpa.pentadactyla@gmail.com

Natuurpunt afdeling Grote Nete

Kruidenwandeling in het provinciaal groendomein Averegten. Samenkomst om 14u00 aan de grote parking Boonmarkt te Hallaar. Meer info: Myriam Verstrepen, tel. 015 22 01 69.

Woensdag 10 juni

Natuurpunt plantenwerkgroep van afdeling Klein-Brabant

Plantenavondexcursie in Eikevliet (monitoring reservaat Eikenbroek). Samenkomst aan de kerk van Eikevliet om 19u00. Meer info Ronny Segers, GSM 0477 55 66 38, e-mail: r.segers@scarlet.be

Donderdag 11 juni

PPL

Lezing over de evolutie van de ichthyosauriërs door Leon Dobbels. Samenkomst om 20u00 in sporthal 'Den Drab', Drabstraat 47, 2640 Mortsel. Meer info: Kristiaan Hoedemaekers, GSM 0485 30 16 31, e-mail: palaeontos@skynet.be

Vrijdag 12 juni

Natuurpunt afdeling Noorderkempen

Nachtzwaluwen ontdekken in Kalmthoutse Heide. Samenkomst om 22u00 aan de parking-Noord, Verbindingsstraat, Kalmthout. Meer info: Herman Jacobs, tel. 03 677 35 98.

Zaterdag 13 juni

Natuurpunt plantenwerkgroep 'Thalictrum' (Natuurpunt afdeling Dubbelloof)

Excursie aan de Snepkensvijver (Kwelzone). Samenkomst om 9u00 aan Pastorie Lichtaartseweg 200, St.-Jozef Olen. Meer info: Jeannine Simonis, e-mail: jeannine.simonis@telenet.be

VMPA-afdeling Antwerpen-Centrum

Wandeling in Nachtegalepark met als thema: kruid of onkruid? o.l.v. Ludwig van den Eynde. Samenkomst om 14u00 aan de parking Den Brandt – Beukenlaan, Wilrijk. Meer info: Thérèse Verschueren, tel. 03 288 82 72.

Zondag 14 juni

ANKONA themagroep mossen i.s.m. VWBL

Mossenwandeling in het Olens broek. Samenkomst om 10u00 aan de kerk van Lippelo. Meer info: Dirk De Beer, tel. 03 240 55 60, e-mail: dirk.debeer@admin.provant.be

Natuurpunt afdeling Grote Nete

Wandeling in de Netevallei te Hulsthout. Samenkomst om 14u00 aan de Netebrug, Netestraat te Westmeerbeek. Meer info: Manu Vlaeyens, GSM 0473 94 16 08.

Donderdag 18 juni

Natuurvereniging Den Bunt

Wandeling in de bossen van Ravels. Samenkomst om 13u30 op de parking van het Boshuis Ravels, Jachtweg 27, 2380 Ravels. Meer info: Bob Doeveenspeck, tel. 014 43 02 17.

Natuurpunt afdeling Oude Spoorweg (Kontich-Duffel)

Voor algemene info kan je terecht bij: Lutgarde Van Driessche of Dirk Costrop (e-mail: lutgarde.van.driessche@telenet.be of dirk.costrop@telenet.be); www.natuurpunt.be/oudespoorweg

Natuurpunt afdeling Voorkempen

Meer info: Richard Vergaelen, tel. 014 72 51 42, www.natuurpuntvoorkempen.net

Natuurpunt afdeling Zuidrand Antwerpen

Meer info: Herman Snoeck, tel. 03 237 99 52, e-mail: herman.snoeck@antwerpen.be

Natuurpunt plantenwerkgroep van afdeling De Wielewaal (Lier)

Voor informatie van de werkgroep kan je terecht bij de secretaris, Paul De Haes, e-mail: haesjes@pandora.be

Natuurpunt plantenwerkgroep 'Thalictrum' van Natuurpunt afdeling Dubbelloof

Thalictrum is de plantenwerkgroep van Dubbelloof, Louis Schellens, tel. 014 54 90 16.

Natuurpunt plantenwerkgroep van afdeling Klein-Brabant

Voor informatie van de werkgroep kan je terecht bij Ronny Segers, GSM 0477 55 66 38, e-mail: r.segers@scarlet.be

Natuur- en Milieuvereniging 'De Gagel'

De Gagel is een Natuur- en Milieuvereniging voor de regio Mol/Balen, opgericht in 1984. Iedereen die kennis wil opdoen over de natuur en z'n leefomgeving, of die graag, als gids, de natuur intrekt met een groepje mensen, is welkom. e-mail: degagel@hotmail.com, www.bloggen.be/degagel, tel. 014 31 78 16.

DE ACTIVITEITENKALENDER

april - juli 2009

Zaterdag 20 juni

ANKONA i.s.m. Natuurpunt

Insectenexcursie langs de oevers: theorie en praktijk. Samenkomst om 10u00 aan het bezoekerscentrum van het provinciaal groendomein Prinsenspark (Kastelsedijk 5, 2470 Retie). Deelname is gratis. Voormiddag (10u00-12u30) theoretisch gedeelte, in de namiddag (13u30-1600) toetsen we de theorie aan de praktijk. Inschrijven vooraf tot 19 juni bij het ANKONA-secretariaat.

Meer info: Koen Cuypers, tel. 03 240 59 88, e-mail: ankona@admin.provant.be

Natuurpunt afdeling Noorderkempen

Grassen-excursie op de Kalmthoutse Heide. Samenkomst om 13u00 aan NEC 'De Vroente', Putsesteenweg 129, Kalmthout. Meer info: Joris Pinseel, 03 667 57 97.

Natuurpunt plantenwerkgroep 'Thalictrum' (Natuurpunt afdeling Dubbelloof)

Excursie Gasthuisbeemd. Samenkomst om 9u00 aan infobord Olensbroek, Roerdompstraat, St.-Jozef Olen. Meer info: Jeannine Simonis, e-mail: jeannine.simonis@telenet.be

Zondag 21 juni

Natuur- en Milieuvereniging 'De Gagel'

Libellenwandeling. Samenkomst om 14u00 aan de parking van Den Diel, Sas 3 (over de brug richting Mol-Postel). Meer info: GSM 0478 91 88 45.

Woensdag 24 juni

Poelenwerkgroep

Poel Kwarekken 686a in Herselt. Samenkomst om 14u00 aan Hoek Zoerleberg – Broekstraat Westerlo, daarna vanaf 19u00 **determinatie** in Pastorie St. Jozef Olen, Lichtaartseweg 200. Meer info: Eric Stoffelen, tel. 011 21 56 50, e-mail: ericstoffelen@skynet.be

Zaterdag 27 juni

Natuurpunt plantenwerkgroep 'Thalictrum' (Natuurpunt afdeling Dubbelloof)

Excursie in het schraal grasland van het Zammelsbroek in Geel. Samenkomst om 9u00 aan de parking achter de kerk van Oosterlo.

Meer info: Jeannine Simonis, e-mail: jeannine.simonis@telenet.be

Zondag 28 juni

Mycoflora – paddenstoelenwerkgroep van Natuurpunt Dubbelloof

Determinatie paddenstoelenwandeling in Fort 5 in Edegem. Samenkomst om 9u00 aan de parking kerkplein Edegem. Meer info: Anja Wijns, tel. 014 75 02 15 of GSM 0496 72 48 11.

Natuurvereniging 'den Bunt' vzw

Wij organiseren natuurwandelingen, daguitstappen ... en richten zelf cursussen in. Wij houden het bezoekerscentrum Boshuis open elke zondagnamiddag. Contactadres: Koningin Astridlaan 69, bus 1, 2300 Turnhout, e-mail: ritadehouwer@skynet.be

Poelenwerkgroep van Natuurpunt

De poelenwerkgroep of ook werkgroep 'Waterleven' van Natuurpunt genoemd, wil de diversiteit in en om poelen bestuderen. Het werkingsgebied is de regio Kleine en Grote Nete tussen Herentals, Geel en Lier. De poelenwerkgroep is actief op het gebied van natuurstudie, -educatie en natuurbehoud en heeft onderdak bij Natuurpunt Nete en Aa te Olen. Meer info: Eric Stoffelen, e-mail: ericstoffelen@skynet.be

PPL - Palaeo Publishing and Library vzw

De vereniging heeft als doel de studie van de paleontologie te bevorderen. Daartoe worden maandelijks lezingen en determinatieavonden ingericht in zaal 'Den Drab', Drabstraat 47, 2640 Mortsel, om 20u00. PPL bezit ook een belangrijk archief ivm paleontologie en geeft het tijdschrift 'Palaeontos' uit. Meer info: www.palaeontos.be; e-mail: palaeontos@skynet.be

juli

Vrijdag 3 juli

Natuurpunt afdeling Noorderkempen

Natuur in de buurt: gierzwaluwen. Samenkomst om 20u00 aan de parking O.L. Vrouw, Nieuwstraat, Essen. Meer info: Wim De Bock, tel. 03 667 49 19.

Zaterdag 4 juli

Natuurpunt plantenwerkgroep 'Thalictrum' (Natuurpunt afdeling Dubbelloof)

Excursie aan het perceel Ven Katersbergen Neerhelst-De Botten Geel Larum. Samenkomst om 9u00 aan het einde Larumse brugweg aan de kanaaldijk. Meer info: Jeannine Simonis, e-mail: jeannine.simonis@telenet.be

Zondag 5 juli

VMPA-afdeling Schilde

Educatieve wandeling in bloemen- en insectentuin en Dodoentuin in Schilde. Samenkomst om 15u00 aan de ingang van het park op het einde van de Bellevue-dreef in Schilde. Meer info: tel. 03 384 03 16.

Woensdag 8 juli

Poelenwerkgroep

Snepkesvijver (welzone en uitstroom) 2de maal bemonsteren. Samenkomst om 14u00 aan de Pastorie St.-Jozef Olen, Lichtaartseweg 200; daarna om 19u00 **determinatie** van de waterdierjes. Meer info: Eric Stoffelen, tel. 011 21 56 50, e-mail: ericstoffelen@skynet.be

Zaterdag 11 juli

Natuurpunt plantenwerkgroep 'Thalictrum' (Natuurpunt afdeling Dubbelloof)

Excursie in ruig weiland Neerhelst-De Botten Geel Larum. Samenkomst om 9u00 aan het einde Larumse brugweg aan de kanaaldijk.

Meer info: Jeannine Simonis, e-mail: jeannine.simonis@telenet.be

Zondag 12 juli

VVE

Libellenexcursie in Mol en omgeving (Den Diel, Buitengoor en het Sluismeer). Samenkomst om 10u00 aan de parking aan het Ecocentrum (Zilvermeer) te Mol-Rauw. Meer info: Peter Van der Schoot, GSM 0473 95 90 00, e-mail: petervanderschoot@telenet.be

DE ACTIVITEITENKALENDER

april - juli 2009

ANKONA themagroep mossen i.s.m. VWBL

Mossenwandeling in Hoogstraten. Samenkomst om 10u00 aan de kerk van Meer (Hoogstraten). Meer info: Dirk De Beer, tel. 03 240 55 60, e-mail: dirk.debeer@admin.provant.be

Natuurpunt afdeling Grote Nete

Excursie 'Leven in het heischraal grasland'. Samenkomst om 14u00 aan de Schuur Langdonken aan de Donkstraat te Ramsel. Meer info: Benny Van Dyck, tel. 013 78 36 09.

Zaterdag 18 juli

Poelenwerkgroep i.s.m. Natuurpunt plantenwerkgroep 'Thalictrum' (Natuurpunt afdeling Dubbelloof)

Planteninventarisatie Snepkensvijver (uitstroomzone). Samenkomst om 9u00 aan Pastorie St.-Jozef Olen, Lichtaartseweg 200; daarna om 19u00 **determinatie** van de waterdierjes. Meer info: Eric Stoffelen, tel. 011 21 56 50, e-mail: ericstoffelen@skynet.be of Jeannine Simonis, e-mail: jeannine.simonis@telenet.be

Cursussen

A. Cursussen Natuurpunt Educatie

Cursus: Kruisbloemigen

Natuurpunt Mechels Rivierengebied i.s.m. Natuurpunt Educatie

Theorie: 28/4 en 5/5 van 19u30 tot 22u30

Plaats: BC Mechels Rivierengebied, Muizenhoek 7, Muizen

Praktijk: 2/5, 16/5, 23/5 en 4/7 van 14u00 tot 17u00

Prijs: 30 euro/leden en 50 euro/niet-leden

Inschrijven: BC Mechels Rivierengebied, tel. 015 43 61 09,

bc.mechelsrivierengebied@natuurpunt.be

Lesgever: Hans Vermeulen

Cursus: Vogelzang rond riet en ruigte

Vogelwerkgroep Geel-Meerhout i.s.m. Natuurpunt Educatie

Theorie: 7/5 en 14/5 van 19u30 tot 22u30

Plaats: SAIO-school, De Billemontstraat 77, Geel Sint-Dimphna

Praktijk: 16/5 van 7u00 tot 10u00

Prijs: 14 euro op 001-3716635-59 t.n.v. NP Geel-Meerhout met vermelding "cursus rietvogels"

Inschrijven: Eric Peetermans, tel. 014 58 89 82,

e-mail: eric.pettermans@telenet.be

Lesgever: Koen Leysen

Cursus: determinatie van nachtvinders

Natuurpunt afdeling Noorderkempen

In opvolging van de geslaagde en zeer interessante cursus 'Nachtvlinders' richten we een 1ste en 2de determinatieles in. In de loop van de vorige nacht werden in een tuin in Gooreind-Wuustwezel 'Nachtvlinders' gevangen. We proberen die vandaag op naam te brengen.

Iedereen die geïnteresseerd is, is welkom.

1ste determinatieles op 13 juni (9u00 – 12u30)

2de determinatieles op 11 juli (9u00 – 11u00)

Plaats: NEC De Vroente, Putsesteenweg 129, Kalmthout

Prijs: 4 euro per les/deelnemer

Inschrijven en meer info: Joris Pinseel, tel. 03 667 57 97

Cursus: Opleiding Natuurbeheerder

Natuurpunt Educatie en Inverde i.s.m. Vrienden van het Zoerselbos en Natuurpunt Voorkempen

Natuurbeheer is een complex gebeuren met talrijke aspecten, die in deze cursus aan bod komen. De cursus is opgedeeld in 9 avonden en 3 excursiedagen.

Men bespreekt het biotoopgericht natuurbeheer, gaande van graslanden over akkers, heide en bossen tot moerassen en waterpartijen. In deze cursus kan niet voorbijgegaan worden aan het belang van draagvlak en onthaal van bezoekers. Daarna volgt een overzicht van de mogelijkheden van natuurherstel en natuurontwikkeling, eveneens gekoppeld aan een excursie. Ten slotte wordt uitgebreid ingegaan op het belang van het beheerplan en de monitoring.

Theorie: 23/4, 30/4, 7/5, 14/5, 28/5, 4/6, 11/6, 18/6 en 25/6 van 19u30 tot 22u30

Plaats: BC Zoerselbos, Boshuisweg 2, Zoersel

Praktijk: nog niet gekend (hele dag)

Prijs: 75 euro/studenten en 60-plussers, 100 euro/leden NP, oud-cursisten Inverde en werkzoekenden, 120 euro/anderen, 300 euro/bedrijven via factuur op 293-0009986-50 t.n.v. Natuurpunt Educatie met vermelding 'opleiding natuurbeheerder Zoersel' + module 2

Lesgevers: diverse lesgevers van Natuurpunt, Inverde en externen

VMFA vzw: Vereniging voor Milieueducatie

Provincie Antwerpen

De vereniging organiseert jaarlijks, in meer dan 100 wandelgebieden van de provincie Antwerpen, ruim 300 gratis wandelingen. De wandelkalender kan worden gedownload op www.vmpa.be. De wandelkalender kan ook gratis besteld worden door een aan zichzelf geadresseerde en voldoende gefrankeerde omslag te zenden naar het VMFA-secretariaat, Van Erstenstraat 33, 2100 Deurne met vermelding 'Wandelkalender 2009', GSM 0475 66 87 51, e-mail: info@vmpa.be

VMFA-afdeling Antwerpen Centrum

Meer info: www.vmpa.be

VMFA-afdeling Schilde

Schildhof: Karl Hellemans, tel. 03 383 26 58; Dodoens-tuin en bloemen- en insectentuin: Walter Mous, tel. 03 384 03 16; 's Gravenwezel: Frans Van Bavel, tel. 03 658 84 33.

VMFA-afdeling Malle

Ronny van Soens, tel. 03 385 94 63.

VMFA-afdeling Pentadactyla (Duffel/Kontich)

Danny Dewelde, tel. 015 31 50 93, e-mail: vmpa.pentadactyla@gmail.com

VVE: Vlaamse Vereniging voor Entomologie

De VVE vergaderingen hebben plaats in de Bioruimte van de UA (Campus Groenenborger) Groenenborgerlaan 171 te 2020 Antwerpen, op de 1ste vrijdag van elke maand van 20u00 tot 22u00. Contact: Guido De Prins, Markiezenhof 32, 2170 Antwerpen (Merksem), tel. 03 289 73 94 of 0485 56 87 81, e-mail: guido.deprins@telenet.be; www.phegea.org

DE ACTIVITEITENKALENDER

april - juli 2009

Cursus: Natuur en Klimaat

Natuurpunt Turnhoutse Kempen i.s.m. Milieuraad Turnhout en Natuurpunt Educatie

Theorie: 23/4 en 30/4 van 19u30 tot 22u30

Plaats: secretariaat Natuurpunt Educatie, Graatakker 11, Turnhout

Praktijk: 3/5 van 14u00 tot 17u00

Prijs: 10 euro op 413-4239251-20 t.n.v. Milieuraad Turnhout met vermelding

'cursus natuur en klimaat'

Inschrijven: Dienst Milieu, Ilse Langerwerf, tel. 014 44 33 28,

e-mail: ilse.langerwerf@turnhout.be

Lesgever: Wim Veraghtert

B. CVN-cursussen

CVN-secretariaat (nieuw adres!): Appelmansstraat 12 bus 6 (zijstraat van de De Keyserlei), 2018 Antwerpen, tel. 03 226 02 91.

e-mail: bea.verreet@c-v-n.be; www.c-v-n.be

Cursus: Natuur-in-zicht

Plaats: ANTWERPEN/MECHELEN (Vanaf 22 april tot en met 27 mei)

Bezoekcentrum 'Mechels Rivierengebied', Muizenhoekstraat 7, 2812 Muizen

I.s.m. Natuurpunt Mechels Rivierengebied

Activiteiten: 10 activiteiten waarvan de helft excursies

Woensdag 22/4, 29/4, 6/5, 13/5, 20/5 en 27/5 19u30-22u30 (binnenlessen)

Zaterdag 25/4, 2/5, 16/5 en 23/5 9u00-12u00 (excursies)

Maximum 25 deelnemers

Prijs: 60 euro op 404-3076041-29 t.n.v. CVN

Info: CVN, e-mail: info@c-v-n.be, tel. 03 226 02 91 of Ann Pinceel,

e-mail: bc.mechelsrivierengebied@natuurpunt.be of tel. 015 43 61 09.

Tentoonstellingen

Natuur.Tentoonstelling 'Over klimaatkanaries en hittestress

(tot 31 december 2009)

In het Natuurpunt Museum met stadstuin in Turnhout (Graatakker 1) kan je tot eind december 2009 naar "Over klimaatkanaries en hittestress". Deze tentoonstelling gaat over de effecten van de klimaatverandering op de natuur én wat wij eraan kunnen doen, dit alles in een frisse hedendaagse vormgeving. 'Over klimaatkanaries en hittestress' gaat over warme lentes, koele kikkers en tropische korstmossen in versnipperd Vlaanderen. Beelden van Dirk Barrez en Dieter Telemans geven een wereldse én menselijke kijk op de klimaatproblematiek. Maar we kunnen het tij keren als we met z'n allen willen. Het tweede deel van de tentoonstelling laat zien hoe ieder zijn steentje kan bijdragen. 'Over klimaatkanaries en hittestress' geeft voorbeelden van hoe het beter kan en stuurt je naar huis met heel wat tips voor grote en kleine klimaatdaden. Laat je inspireren!

Over klimaatkanaries en hittestress duwt je met de neus op de feiten, maar wil niet dat je bezwijkt onder het gewicht van de wereld. Wél dat je het probleem recht in de ogen kijkt en tot je laat doordringen, tot je zegt: Wauw! Hier wil ik voor gaan. Wees welkom!

Het museum is gratis te bezoeken van dinsdag tot zaterdag van 10 tot 17 uur. Rondleidingen met een gids zijn eveneens mogelijk. Reserveren is dan noodzakelijk.

Meer info: Natuurpunt Educatie, tel. 014 47 29 55,

e-mail: museum@natuurpunt.be, website: www.natuureducatie.be

Tentoonstelling 'Alles over het kriebelende leven van de mieren' tot 14 juni 2009.

Bijna overal zijn mieren. Onder een tegel in de tuin, in je gazon, in duinen, akkers, bossen... Tot in je keukenkast in de buurt van de confituur- en chocopot. Ja, ze kunnen soms vervelend overkomen.

Ze maken heuveltjes in je grasveld, bijten als je in de tuin klust, dartelen door je zithoek... En toch lijken ze wat op mensen. Zo zijn het fervente zonneklippers. Warmte is een eerste voorwaarde voor een goed nest. Een mierennest vormt ook een sterke, sociale structuur. Met soldaten, verkenners, verzorgers, luizenkwekers, opslagvaten (honingpotmieren), slavenhalers en voedselmakers.

Leuke weetjes over de diefmier, de amazonemier, de faraomier, de parasolmier en andere. Deze tentoonstelling predikt geen volledigheid want eminente wetenschappers menen dat er nog duizenden soorten onontdekt zijn.

Reserveren is nodig via tel. 014 81 66 07 (vragen naar Katrien Peeters);

e-mail: info@ecocentrum.be

Doelgroep: 1ste tot 6de leerjaar

Aantal deelnemers: max. 25; duur: 2 uur; prijs: 30 euro per gids

Meer info: www.ecocentrum.be

Tentoonstelling 'Fossielen uit het Pleistoceen' (tot eind april).

Zoogdieren uit de prehistorie is te zien in de exporuimte 'Schattenzolder' boven de Kringwinkel van Heist-op-den-Berg, Noordstraat 25 van maandag tot zaterdag (van 13u00-17u00).

VWBL: De Vlaamse Werkgroep Bryologie en

Lichenologie

Deze werkgroep organiseert ongeveer eens per maand een mossenwandeling. Opgelet! Excursie wordt afgelast bij slechte weeromstandigheden en de data zijn daarom onder voorbehoud. Voor meer informatie over de wandelingen kan je terecht bij Dirk De Beer, tel. 03 240 55 60, e-mail: dirk.debeer@admin.provant.be Lichenenexcursies worden georganiseerd door Natuurpunt in samenwerking met de VWBL. Informatie over deze excursies kan je bekomen bij Dries Van den Broeck, GSM 0472 57 04 28 of e-mail: dries.vandenbroeck@telenet.be

QUEST: Vereniging voor amateurpaleontologen

Maandelijks bijeenkomsten (cel algemene fossielen)

gaan door elke tweede vrijdagavond van de maand vanaf 19u00 in het lokaal 110, Fort 2 in Wommelgem.

Meer info: www.paleo-quest.be

Monitoring door Natuurpunt

Naast de monitoring die in het kader van natuurinrichting wordt uitgevoerd, worden door Natuurpunt Antwerpen Noord nog grote bijkomende inspanningen geleverd om bepaalde soortengroepen op te volgen. De gegevens van de broedvogels werden reeds kort aangehaald. Ook worden o.a. dag- en nachtvlinders, libellen, waterkevers en sprinkhanen onderzocht.

Figuur 3: De vele waterpartijen in Bospolder zijn het leefgebied van ruim 25 soorten libellen en juffers, zoals deze bloedrode heidelibel © Bram Vogels

Zo werden ruim 25 soorten libellen en waterjuffers aangetroffen in Bospolder – Ekers Moeras. Vooral het hoge aantal heidelibellen(soorten) is opvallend. De ontdekking van een populatie zuidelijke heidelibellen kon op veel belangstelling rekenen, aangezien dit de eerste waarnemingen betrof in de provincie Antwerpen. Daarnaast zijn minder algemene soorten, waaronder de bruine winterjuffer en de zwervende pantserjuffer goed vertegenwoordigd. De talrijk aanwezige libellen en juffers vormen op hun beurt een waar feestmaal voor de boomvalken die hier broeden of tijdens de trek pleisteren.

In het gebied werden ook ruim 25 soorten dagvlinders waargenomen en na een eerste inventarisatie van de nachtvlinders stopte de teller pas op 188 soorten. Bij de dagvlinders zijn vooral het bruin blauwtje en het hooibeestje, twee soorten van schralere graslanden, het vermelden waard. De terugkeer van het bruin blauwtje was voor Natuurpunt de aanleiding tot een gericht project in het kader van 'de Antwerpse haven natuurlijker'. De waarnemingen van een nachtpauwoog en de witvlekbosrankspanner

zijn bijzonder. De laatste soort is een zeer zeldzame soort van bossen en struwelen.

Besluit

Natuurinrichting kan een grote stap betekenen voor de ontwikkeling van natuurwaarden in een gebied. Met natuurinrichting kunnen immers maatregelen worden getroffen die men met het reguliere beheer niet of moeilijk kan realiseren. Gezien de grote impact van de ingrepen, is het noodzakelijk dat de effecten ervan goed worden besproken en opgevolgd.

Bospolder – Ekers Moeras is het eerste natuurinrichtingsproject dat werd afgerond. Uit de eerste gegevens van de monitoring blijkt dat een aantal van de gestelde doelen al snel werden bereikt. Zeker een aantal soorten gebonden aan open water en moeras gingen er betekenisvol op vooruit. Voor andere doelen zijn de gegevens echter nog te beperkt om harde besluiten te trekken. Een intensievere monitoring de volgende jaren moet aantonen of ook deze verwachtingen verder ingelost zullen worden.

Correspondentieadres voor dit artikel is:

Hans Van Loy, Vlaamse Landmaatschappij Provincie Antwerpen, Cardijnlaan 1, 2200 Herentals, e-mail: hans.vanloy@vlm.be, tel. 014 25 83 58.

of

Bram Vogels, Natuurpunt Antwerpen Noord – vogelwerkgroep, Van Haeftenlaan 29/1, 2950 Kapellen, e-mail: vogelwerkgroep@antwerpennoord.be, tel. 0496 44 77 93.

Wens je echter meer te weten over natuurinrichting dan kan je terecht bij:

Mario De Block, Agentschap voor Natuur en Bos Provincie Antwerpen, Lange Kievitstraat 111-113, 2018 Antwerpen, e-mail: mario.deblock@lne.vlaanderen.be, tel. 03 224 62 69.

De auteurs hebben op de 12de editie van de ANKONA-ontmoetingsdag op 14 februari 2009 een lezing gehouden over dit onderwerp. Deze is te raadplegen op de ANKONA-website (www.ankona.be, rubriek 'ontmoetingsdagen')

Een landschapsbeheerplan voor de Brechtse Heide. Een uitnodiging tot meer natuuronderzoek in dit prachtig gebied!

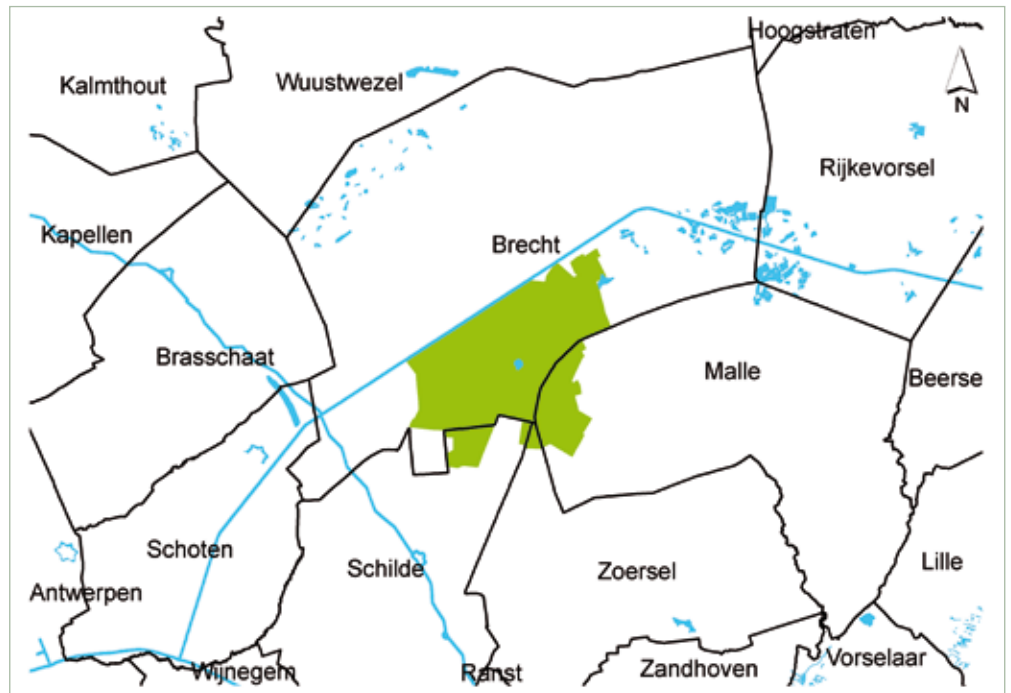
Rembrandt De Vlaeminck, Dienst Duurzaam Milieu- en Natuurbeleid van Provincie Antwerpen,

e-mail: rembrandt.devlaeminck@admin.provant.be

Isolde Aelvoet, Dienst Duurzaam Milieu- en Natuurbeleid van Provincie Antwerpen, e-mail: isolde.aelvoet@admin.provant.be

De Brechtse Heide (figuur 1) is sinds 1977 een beschermd landschap. De bescherming van dit 1726 ha grote gebied kwam er omwille van zijn bijzondere landschappelijke waarde. De Brechtse Heide is een uitgestrekt open landbouwgebied (figuur 2) met er rond enkele grote boscomplexen.

In de bossen vind je hier aan daar nog relictten van wat vroeger een enorm heidegebied was. Het hele gebied is bovendien bezaaid met kleine en grotere vennen (figuur 3) waarrond je nog bijzondere soorten als de heikikker, koraaljuffer, gagel (figuur 4) en veenmossen aantreft. Het uitgestrekte landbouwgebied is bovendien het leefgebied van diverse weidevogels zoals grutto en wulp.

Figuur 1: Situering van de Brechtse Heide

Figuur 2: Landbouwgebied in de Brechtse Heide © Rembrandt De Vlaeminck

Figuur 3: Ven in de Bechtse Heide © Rembrandt De Vlaeminck

Figuur 4: Gagel © Rembrandt De Vlaeminck

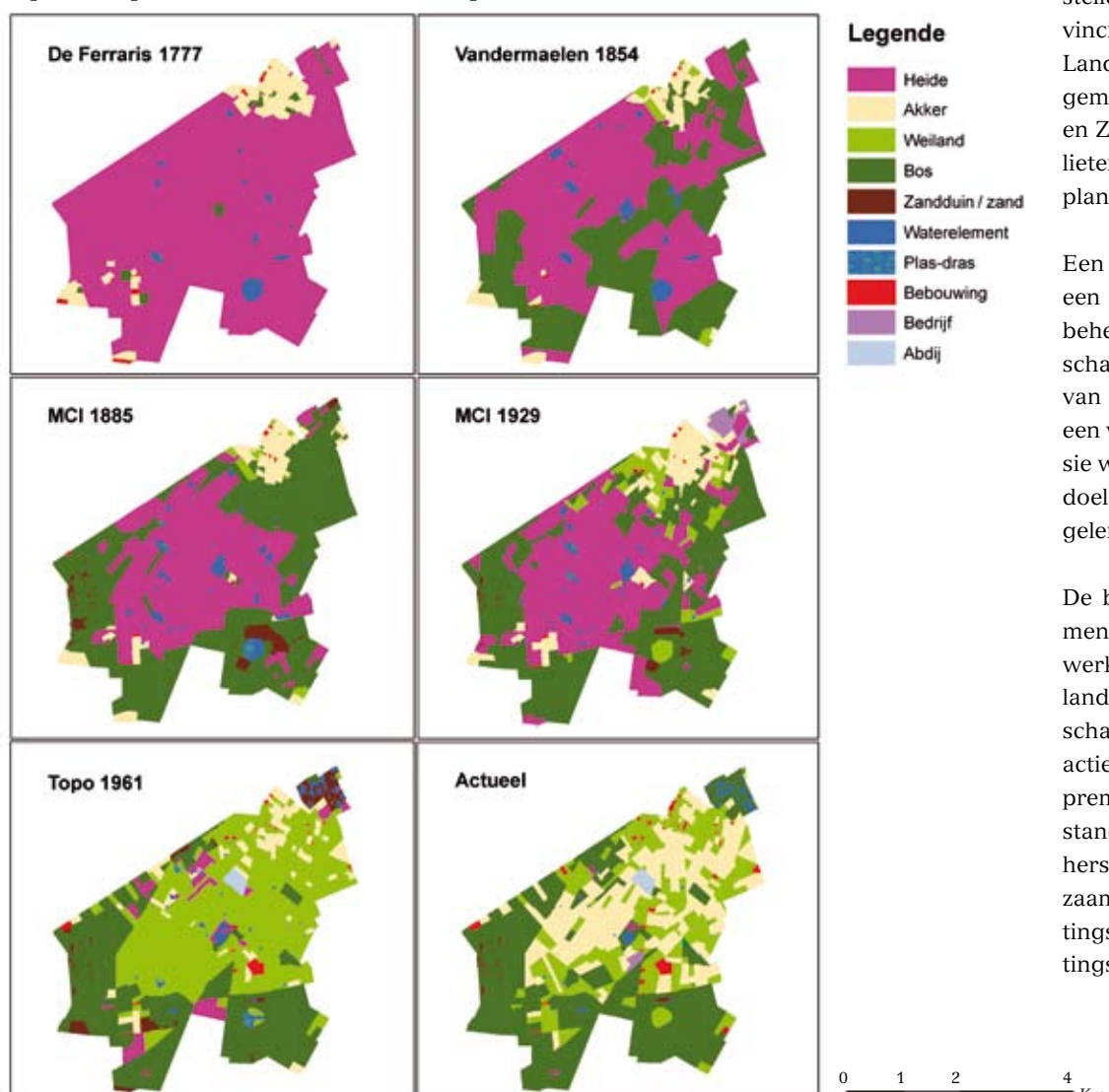
Figuur 5: Kamsalamander © VILDA

De parel aan de kroon van de Brechtse Heide is het natuurre-servaat Kooldries-Hoofsweer. In dit kleiputtencomplex werd tot de jaren '50 nog klei ontgonnen. Nu herbergt het gebied een populatie van de zeldzame kamsalamander (figuur 5), een soort die in heel Europa een beschermde status geniet (Bijlage II van de Habitat-richtlijn) en die ook elders in de Brechtse Heide nog voorkomt.

Ondanks de bescherming ging de kwaliteit van het landschap in de Brechtse Heide de laatste tiental-len jaren fors achteruit. Hoog tijd om het tij te keren dus, en dit bij-zondere landschap in ere te her-stellen! Daarom sloegen de pro-vincie Antwerpen, het Regionaal Landschap De Voorkempen en de gemeenten Brecht, Schilde, Malle en Zoersel de handen in elkaar en lieten ze een landschapsbeheer-plan voor het gebied opmaken.

Een landschapsbeheerplan is een praktische leidraad voor het beheer van een beschermd land-schap. Het bevat een beschrijving van het beschermd landschap en een visie voor het beheer. Deze vi-sie wordt ook vertaald in concrete doelstellingen en beheermaatre-gelen.

De bedoeling van zo een plan is mensen te stimuleren om mee te werken aan het beheer van het landschap. Daarom is er een land-schapspremie voorzien voor wie acties uit het plan uitvoert. Deze premie bedraagt 70 % voor in-standhoudings-, onderhouds-, herstel- en verbeteringswerk-zaamheden en 20% voor ontslui-tings-, onderzoeks- en voorlich-tingswerkzaamheden.

Figuur 6: Historische kaartreeks - De Brechtse Heide doorheen de geschiedenis

Uitgestrekt heidegebied

Om een goed beeld te krijgen van de actuele toestand van het gebied werd voor het beheerplan een kartering van het landgebruik gemaakt. Hieruit bleek dat momenteel een groot deel van de landbouwgronden gebruikt wordt voor de teelt van maïs. Ooit was het wel anders. Enkele tientallen jaren geleden bestond het landbouwgebied vrijwel uitsluitend uit weilanden en hooilanden. Nog langer geleden was het hele gebied een uitgestrekte heide. Vandaar ook de naam Brechtse Heide. Deze evolutie is duidelijk zichtbaar op de voor het beheerplan opgemaakte historische kaartreeks (Figuur 6). Deze kaartreeks werd afgeleid van diverse historische kaarten, met name de Kabinetskaart van De Ferraris, de Vandermaelenkaart, twee topografische kaarten van het Militair Cartografisch Instituut en twee van het Nationaal Geografisch Instituut. De meest recente topografische kaart werd aangepast met gegevens van de kartering van het landgebruik. Door op al deze kaarten een uniforme legende toe te passen werd een mooie weergave van de evolutie van het landschap van eind 18^e eeuw tot nu gecreëerd.

Wat nu nog rest van de ooit zo uitgestrekte heide zijn kleine relictten rond vennen, in de bossen en in de wegbermen. Deze kleine relictten zijn de laatste getuigen van de vroegere landbouwpraktijken. Tot het begin van de 20^e eeuw werden de arme zandgronden begraasd door het vee. Regelmatig werden de vegetatie en de strooisellaag afgeplagd om als vloerbedekking in de stallen te worden gebruikt. Nadien werden de met mest aangerijkte plagen als bemesting voor de akkers gebruikt, wat op zijn beurt het ontstaan gaf aan de plaggenvodems in de streek.

Door de voordurende begrazing en het afplaggen werd de heide eeuwenlang in stand gehouden en ontwikkelden zich levensgemeenschappen van dieren die specifiek aan de heide gebonden zijn. Door de veranderende landbouwtechnieken en bebossing kwam het heideareaal in de loop van de 19^e en 20^e eeuw steeds meer in de verdrukking, zelfs in die mate dat veel van de typische heidesoorten nu tot onze meest kwetsbare flora en fauna behoren.

Die typische soorten verdienen dus een degelijke bescherming. In de Brechtse Heide betekent dit dat de nog resterende heiderelictten ten allen koste in stand moeten gehouden worden. Zij zijn immers het leefgebied van de kwetsbare heidesoorten. Vaak zijn deze gebiedjes echter te klein om stabiele populaties te herbergen. Daarom voorziet het landschapsbeheerplan dat de kleinere relictten niet alleen hersteld worden, maar dat ze ook uitgebreid en met elkaar verbonden worden. De populaties in de relictten kunnen als bronpopulatie fungeren bij heideherstel. Om de gebieden met de hoogste potentie voor heideherstel te selecteren werd gebruik gemaakt van de historische kaartreeks. In gebieden waar recent nog heide aanwezig was, is namelijk nog veel kans op een levende zaadbank. Zaden van bepaalde planten van heidevegetaties kunnen soms tientallen jaren in de bodem overleven (Hermy et al., 2004). Wanneer er ontbost of geplagd wordt, kunnen opnieuw soorten opduiken die al jaren verdwenen

waren. Witte snavelbies (laatst aangetroffen in 1991) en bruine snavelbies (laatst in 1978) bijvoorbeeld zijn twee Rode-lijst-soorten die tot 100 jaar kiemkrachtig kunnen blijven. Het is dus niet denkbeeldig dat deze en andere bijzondere soorten door heideherstel weer een thuis kunnen vinden in de Brechtse Heide.

Mozaïeklandschap

De beste kansen voor heideherstel liggen in de huidige bosgebieden. In de landbouwgronden is de bodem namelijk zo zeer verstoord en aangerijkt dat de kans op een vitale zaadbank veel kleiner is.

Omdat de bossen uiteraard ook zeer waardevol zijn is het niet de bedoeling om opnieuw een zeer uitgestrekt open heidegebied te creëren. Er is in het plan gekozen om te streven naar een mozaïeklandschap van heide en structuurrijk bos waar de potentie voor heideherstel het hoogst is. Zo worden waardevolle bosgedeelten afgewisseld met open vegetaties en talrijke overgangen met bosranden en ontwikkelend bos.

Eén van de soorten die met zo een landschap gebaat zijn, is de nachtzwaluw (zie ook het artikel van Bram Vogels in Antennenr. 2008/2, april-juni). Deze bijzondere vogel komt niet meer voor in de Brechtse heide, maar eens er terug meer open plekken in het bos zijn is de kans groot dat deze soort zijn weg terug vindt. Met een dispersieafstand van 25 km kan de nachtzwaluw de Brechtse Heide namelijk opnieuw koloniseren vanuit nabijgelegen gebieden als het Groot Schietveld in Brasschaat en Blommerschot in Zoersel.

Figuur 7: Bont dikkopje © Glenn Vermeersch

Ook de provinciale aandachtssoorten bont dikkopje (Figuur 7) en het heideblauwtje (Figuur 8) zullen profiteren van dit beheer. Beide soorten zijn in de Rode Lijst (Maes & Van Dyck, 1999) als kwetsbaar aangegeven maar zijn toch nog aanwezig in de Brechtse Heide. Het bont dikkopje leeft op de overgang van vochtige graslanden naar vochtige bossen, zoals open plekken en brede bospaden, langs sloten grenzend aan bossen of houtwallen en bij vennen aan de rand van struweelrijke heide. Het heideblauwtje leeft in gevarieerde heidevelden bedekt met dop-

Figuur 8: Heideblauwtje © Rembrandt De Vlaeminck

heide, pijpenstrootje, struikheide en kale grond. Hun favoriete biotopen zijn nog maar schaars aanwezig in de Brechtse Heide, maar zouden door een aangepast bosbeheer weer gevoelig kunnen uitgebreid worden.

berk, zomereik en plaatselijk beuk. In de jongere bosgedeelten wordt een afwisseling van bos en open plekken met zandduinen, heide, ruigten en goed ontwikkelde bosranden nagestreefd. Zo zal opnieuw een boeiend landschap ontstaan dat een thuis biedt aan de talrijke dier- en plantensoorten die het in het huidige landschap niet altijd even makkelijk meer hebben.

Weidevogels houden van een open landschap

De Brechtse heide is uiteraard veel meer dan alleen bos en heide. De landbouw is de belangrijkste ruimtegebruiker in het beschermd landschap. De oorspronkelijke heide was eigenlijk het resultaat van het historische landbouwgebruik. Met de evolutie van de landbouwtechnieken evolueerde het landschap echter mee. Nu bestaat het landschap uit een afwisseling van akkers en graslanden. Hoewel landbouwproductie hier vanzelfsprekend centraal staat heeft het landbouwgebied meer dan alleen opbrengst te bieden. In esthetisch opzicht heeft de openheid van het landbouwgebied een bijzondere aantrekkingskracht. In het open landschap merk je al van ver de toren van de Cisterciënzer Abdij Onze-Lieve-Vrouw van Nazareth, ook wel de Trappistenabdij genoemd, op (Figuur 9).

Figuur 9: Abdij Onze-Lieve-Vrouw van Nazareth © Rembrandt De Vlaeminck

Om te beslissen welke bosgedeelten best als bos behouden blijven werd opnieuw gebruik gemaakt van de historische kaartreeks. De oudste bossen, die al meer dan een eeuw lang ononderbroken bos zijn werden geselecteerd om verder te ontwikkelen naar een structuurrijk bos met een diverse soortsamstelling. De huidige bossen zijn vaak naalldhoutaanplanten die een erg monotone leeftijdsstructuur hebben. In veel gevallen zijn ze overwoekerd door uitheemse soorten als Amerikaanse vogelkers en rododendron. Exotenbestrijding en selectief kappen moet op lange termijn leiden tot de ontwikkeling van een veel diverser bos met een complexe leeftijdsstructuur en voornamelijk inheemse soorten zoals

Op een wandeling door het gebied heb je ook veel kans om opmerkelijke vogels als de grutto, scholekster, kievit, roodborsttaupuit en tal van andere soorten te zien. De weidevogels houden vooral van de afwisseling tussen akkers en natte graslanden met veel microreliëf, bij voorkeur afgeboord met minder intensief bewerkte perceelsranden. In zo een landschap vinden de vogels zowel voedsel als beschutting.

Voor de weidevogels is het belangrijk dat de openheid in het landschap bewaard blijft. In een gesloten landschap met houtkanten en bosranden kunnen zich namelijk overal predatoren schuilhouden. Daarom kiest het plan ervoor de openheid te

behouden in het centrale landbouwgebied. Bestaande opgaande kleine landschapselementen blijven wel behouden, maar het is niet de bedoeling er veel extra aan te planten.

De wensen van de landbouwers en van de weidevogels zijn spijtig genoeg niet altijd makkelijk te verenigen. Een beter leefgebied creëren voor de vogels betekent vaak een extra inspanning voor de landbouwers en soms ook een lagere opbrengst. Beheerovereenkomsten bieden hier een oplossing. De Vlaamse Landmaatschappij (VLM) vergoedt via het systeem van beheerovereenkomsten namelijk landbouwers die inspanningen leveren voor de bescherming van weidevogels. Enkele enthousiaste landbouwers in de Brechtse Heide sloten al overeenkomsten met de VLM af. Een voorbeeld dat navolging verdient!

In het noordoosten van de Brechtse Heide is er in tegenstelling tot in de rest van het gebied bewust gekozen om een meer gesloten landbouwlandschap te behouden en te ontwikkelen. Daar benadrukken de houtkanten en bomenrijen de historische perceclering. Dit gebied, dat aan de rand van de vallei van de Weerijbeek ligt, heeft een iets rijkere bodem. Daarom werd daar al vanouds aan akkerbouw gedaan (figuur 6). De perceelsvormen van eind 18^e eeuw zijn er soms nog herkenbaar en worden benadrukt en bewaard door de aanwezigheid van de houtkanten en bomenrijen. De perceclering in de rest van de Brechtse Heide is van veel recentere datum aangezien er eind 19^e eeuw in het heidegebied van perceelsgrenzen nog geen sprake was.

Een bijzonder element in het landbouwlandschap zijn de historisch permanente graslanden (figuur 10). Dit zijn volgens het Natuurbehoudsdecreet *“Halfnatuurlijke vegetaties bestaande uit grasland gekenmerkt door het langdurige grondgebruik als als graasweide, hooiland of wisselweide met ofwel cultuurhistorische waarde, ofwel een soortenrijke vegetatie van kruiden en grassoorten waarbij het milieu wordt gekenmerkt door aanwezigheid van sloten, greppels, poelen, uitgesproken microreliëf, bronnen of kwelzones.”* Dit soort waardevolle graslanden wordt steeds schaarser in de provincie. Ook in het beschermd landschap Brechtse heide zijn er nog maar weinig. Samen bestrijken ze er slechts een schamele 33 hectare van de 1.726 hectare grote Brechtse Heide. In beschermde landschappen genieten zulke

graslanden een bijzondere status. Ze mogen er niet gescheurd worden of omgezet naar akkerland. Het behoud van deze laatste restanten historisch permanent grasland is bijzonder belangrijk. Het zijn botanisch en landschappelijk erg waardevolle vegetaties die ook voor tal van ongewervelden, vogels en andere diersoorten van levensbelang zijn.

Van weekendverblijven naar natuur

Momenteel is vzw Kempens landschap bezig met het aankopen van gronden in Noenheuvel en Gruttosingel, twee complexen van illegale weekendverblijven die midden in het landbouwgebied liggen. De doelstelling van Kempens landschap vzw is het veiligstellen van het typische Kempense landschap door gericht gebieden aan te kopen of in beheer te nemen en te beschermen. In de Brechtse Heide kocht de vereniging eerder al domein de Poppelaer. In de Noenheuvel en Gruttosingel verwijdert Kempens landschap nu in samenwerking met de gemeente Brecht en Bosgroep Antwerpen Noord de weekendverblijven en uitheemse aanplantingen. Nadien zal het gebied heringericht worden als wandelgebied.

Het landschapsbeheerplan stelt voor om in de Noenheuvel (het oostelijke deel) een meer open en structuurrijk bos met inheemse soorten te ontwikkelen en om Gruttosingel te herstellen als nat soortenrijk grasland met ven- en moerasvegetaties. Op die manier wordt het historische open landschap hier ten dele hersteld. Dit komt ten goede aan de weidevogels en aan de soorten van het aangrenzende historisch permanent grasland. Wandelaars zullen dan er de kans krijgen de bijzondere fauna (zoals libellen en weidevogels) en flora van de vennen, moerassen en natte weilanden te bewonderen.

Vennen, putten en poelen

Eén van de grootste troeven van de Brechtse Heide is het netwerk van meer dan 100 poelen, putten en vennen dat zich uitstrekt over het gehele gebied. Dit netwerk maakt de Brechtse Heide een belangrijk leefgebied voor amfibieën, libellen, watervogels en tal van andere soorten. De meest opmerkelijke soort is wel de kamsalamander (figuur 5). Deze tot bijna 20 cm grote salamander houdt zich op in de kleiputten van de Kooldries en

Figuur 10: Historisch permanent grasland in de Brechtse Heide - Rembrandt De Vlaeminck

Hoofdsweer, maar ook in de poelen in het landbouwgebied. Om de toekomst van deze bijzondere bewoner van de Brechtse Heide veilig te stellen is het noodzakelijk om de geschikte poelen en putten goed te beheren en verbindingen tussen geschikte leefgebieden te creëren. Dit kan door aanleg en herstel van poelen en aanleg en beheer van houtkanten en perceelsranden.

Een andere wel zeer bijzondere soort is de heikikker. Deze werd recent aangetroffen in een van de vele vennetjes in de Brechtse Heide. De heikikker houdt zich het liefst op in voedselarme natte heidevelden, moerassen en bossen. Als voortplantingsplaats verkiest hij vennen, grachten en plassen met zwak zuur, voedselarm tot matig voedselrijk water (Decleer et al., 2007). Dit soort biotopen raakt in de Brechtse Heide steeds meer in de verdrukking. Herstel van zulke leefgebieden is dus niet alleen vanuit landschappelijk oogpunt, maar ook ecologisch gezien een noodzaak.

Het grootste ven in de Brechtse Heide is het Marbelenvan. Ruim een eeuw geleden was er echter nog een groter ven, namelijk het Zandven. Op de historische kaartreeks (Figuur 6) is te zien dat waar nu een uitgestrekt grasland midden in het Molenbos ligt, tot eind 19^e eeuw een groot ven aanwezig was. Er rond lag een open heidegebied met stuifduinen. Sinds begin van de 20^e eeuw veranderde dit open landschap in een gesloten bosvegetatie. Door deze veranderingen in het infiltratiegebied van het ven en door ontwatering via een gracht verloor het Zandven zijn oorspronkelijk karakter en evolueerde het stilaan naar zijn huidige toestand. Met het water verdwenen ook bijzondere soorten zoals de waterlobelia die in het Zandven laatst werd waargenomen in 1865. Het landschapsbeheerplan stelt dan ook het herstel van het Zandven voor. Dit ambitieuze voorstel vereist uiteraard eerst het nodige studiewerk, maar het lijkt geen twijfel dat dit gebied bijzondere kansen biedt voor landschaps- en natuurherstel.

Een eeuwenoude Schans

Naast alle natuurpracht heeft de Brechtse Heide ook op cultuurhistorisch vlak één en ander te bieden. In het bosgebied Het Kamp ligt een aarden verdedigingswerk, de Schans van de Brechtse Heide, dat volgens opzoekingswerk in het kader van het landschapsbeheerplan door de Fransen zou aangelegd zijn tijdens de Spaanse Successieoorlog (1702-1713). Deze schans is nog in opmerkelijk goede staat. Ze zou deel uitgemaakt hebben van de zogenaamde 'Brabantse Linies', een verdedigingslinie van Antwerpen tot Namen. De schans ligt in een afgesloten bosdomein, en is dus niet vrij toegankelijk. Nieuwsgierigen kunnen echter wel een kijkje nemen op de luchtfoto in het geoloket van de provinciale website (<http://www.provant.be/bestuur/grondgebied/gis/luchtfoto>; coördinaten: X=166787, Y=219610) waar dit fascinerende bouwwerk perfect zichtbaar is.

Iets verder noordwaarts ligt de Grote Vraaghoeve, een historische hoeve van 12e-eeuwse origine. Tussen deze hoeve en de Schans vind je ook nog de Caterskapel (Figuur 11). Dit kapeltje werd in 1869 nabij de Mathildedreef opgericht door Mathilde

Figuur 11: Caterskapel © Isolde Aelvoet

De Caters. Deze liet de kapel bouwen uit dankbaarheid omdat haar broer Pierre De Caters, één van de pioniers van de Belgische luchtvaart, ondanks zijn gevaarlijke experimenten als piloot steeds van een dodelijk ongeval gespaard was gebleven. De akkers en weilanden net ten oosten van de kapel maakten toen deel uit van zijn vliegveld.

Natuurstudie en -beheer

Tijdens de studie voor de opmaak van het landschapsbeheerplan bleek al gauw dat het gebied op faunistisch en floristisch vlak nog steeds heel wat te bieden heeft.

Opvallend was wel dat de in databanken beschikbare gegevens veelal terug te brengen waren tot een beperkt aantal locaties. Voor de hogere planten werd gebruik gemaakt van de gegevens van de Flora-databank. In totaal werden in deze databank voor de 26 IFBL-kilometerhokken die op zijn minst een deel van de Brechtse Heide omvatten 3.153 waarnemingen van planten geregistreerd. Voor 5 van de 26 kilometerhokken in de Brechtse Heide waren geen plantengegevens beschikbaar. Voor 12 hokken dateren de laatste waarnemingen van voor 1980. Slechts enkele hokken werden grondiger geïnventariseerd. Kilometerhok b5-42-24 (natuurreserveaat de Kooldries) is daarbij een uitschieter met 1.238 waarnemingen. Het is duidelijk dat plantenliefheb-

bers hier nog een waardevolle bijdrage kunnen leveren aan de kennis van het gebied. Het invullen van de zwarte gaten in de flora- en faunagegevens zou een veel correcter beeld geven van de biodiversiteit in de Brechtse Heide.

Ook voor andere soortengroepen is de beschikbare kennis vaak beperkt. Interessante onderwerpen voor natuurstudie zijn bijvoorbeeld ook de libellen, vlinders, amfibieën en vogels van de Brechtse Heide.

Vrijwilligers die natuurstudie in het gebied doen, kunnen in bepaalde gevallen ondersteund worden door de Provincie d.m.v. een subsidie. Meer info daarover vind je op pagina 9 in het artikel onder de rubriek 'actualiteit' in dit nummer.

Wie graag een handje toesteeft bij het beheer van de natuur in de Brechtse Heide kan ook contact opnemen met de lokale Natuurpuntafdelingen Antwerpen-Noord en De Voorkempen. Deze organiseren regelmatig beheerdagen in hun reservaten.

Wandelen en fietsen

Al de natuurpracht en historische waarden maken de Brechtse Heide tot een ideaal gebied om te wandelen en te fietsen. Er gaat daarom in het beheerplan ook de nodige aandacht naar het in goede banen leiden van de bezoekers. Eén van de prioritaire acties is de opmaak van een duidelijke toegankelijkheidsregeling. Bezoekers kunnen het gebied kunnen betreden via enkele recreatieve poorten, bijvoorbeeld De Poppelaer en Brug 11. Regionaal landschap de Voorkempen plaatste reeds infoborden aan beide toegangen. Voor wie met de wagen komt is er parkeerplaats voorzien. De bedoeling is deze poorten verder te ontwikkelen zodat bezoekers op die plaatsen duidelijk ervaren dat ze een waardevol gebied betreden.

Wie het gebied graag wil verkennen, kan dit doen langs het Provinciaal Fietsknooppuntennetwerk of langs één van de wandel- of fietsroutes van Toerisme Brecht. Je kan je wandel- of fietstocht trouwens ook combineren met een bezoekje aan het domein van de vlakbij gelegen Abdij van Westmalle. Regionaal Landschap de Voorkempen en de lokale Natuurpuntafdelingen organiseren geregeld activiteiten in de Brechtse Heide. Meer info daarover vind je op hun websites.

Dit is nog maar het begin!

Nu er een duidelijke visie ontwikkeld is voor de Brechtse Heide is het aan iedereen die begaan is met het gebied om deze ook tot uitvoering te brengen. Regionaal landschap de Voorkempen zal de komende jaren eigenaars, gebruikers en beheerders samenbrengen en ondersteunen om het landschapsbeheerplan de komende jaren uit te voeren en zo dit toch wel bijzondere landschap in ere te herstellen.

Contactpersoon:

Rembrandt De Vlaeminck, Provincie Antwerpen, Dienst Duurzaam Milieu- en Natuurbeleid (DMN) Koningin Elisabethlei 22, 2018 Antwerpen, tel. 03 240 59 87.

Meer informatie

Natuurpunt Antwerpen-Noord: www.antwerpennoord.be
 Natuurpunt Voorkempen: www.natuurpuntvoorkempen.be
 Regionaal landschap De Voorkempen: www.rldevoorkempen.be
 Toerisme Brecht: www.toerismebrecht.be
 Toerisme Provincie Antwerpen: www.antwerpsekempen.be
 Vzw Kempens Landschap: www.kempenslandschap.be

Bronnen verspreidingsgegevens

Amfibieën: Hyla-databank
 Hogere planten: Flora-databank (<http://flora.inbo.be>)
 Libellen: Gomphus-databank
 Vlinders: Instituut voor Natuur en Bosonderzoek

Literatuur

Decler K., Anselin A. & Bauwens D., 2007: Dieren en planten, Bijlage 2 en 4 Habitatrichtlijn. In: Decler K. (red.), Europees beschermde natuur in Vlaanderen en het Belgisch deel van de Noordzee. Habitattypen | Dier- en plantensoorten. Mededelingen van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek INBO.M.2007.01, Brussel

Hermij M., De Blust G. & Sootmaekers M. (red.), 2004: Natuurbeheer. Uitgave Davidsfonds i.s.m. Argus vzw, Natuurpunt vzw en het IN, Leuven. 221p.

Maes D. & Van Dyck H., 1999: Dagvlinders in Vlaanderen - Ecologie, verspreiding en behoud. Stichting Leefmilieu i.s.m. Instituut voor Natuurbehoud en Vlaamse Vlinderwerkgroep, Antwerpen/Brussel. 480p.

In beeld of op ANTenne

Boeiend, verrassend en mooi. Paddenstoelenstudie bij de Koninklijke Vlaamse Mycologische Vereniging (KVMV) en hun afdeling de Antwerpse Mycologische Kring (AMK)

Lieve Deceuninck en Wim Veraghtert.

In 2008 ging onze vereniging KAMK (Koninklijke Antwerpse Mycologische Kring) een samenwerkingsakkoord aan met drie andere paddenstoelengroeperingen: Mycolim (Vereniging van Mycologen in Limburg), OVMW (Oost-Vlaamse Mycologische Werkgroep) en ZWAM (Zelfstandige Werkgroep voor Amateur Mycologen). Wij zetten nu onze werkzaamheden gezamenlijk voort als Koninklijke Vlaamse Mycologische Vereniging.

Een gelegenheid voor een kennismaking met de KVMV en om onze werking als afdeling AMK, Antwerpse Mycologische Kring, toe te lichten.

De omvorming naar KVMV gaf ons een aantal sterke troeven in handen. Door de samenwerking met andere groeperingen was er nog slechts noodzaak aan één bestuur en één ledencontactblad i.p.v. vier plaatselijke. Hierdoor verminderde het administratieve werk en kwam er meer tijd vrij bij de medewerkers voor hun mycologische studie. De werkmiddelen, zoals de bibliotheek, werden toegankelijk voor meer paddenstoelenliefhebbers. We creëerden zo één mycologische gesprekspartner vanuit Vlaanderen voor nationale en internationale contacten

Figuur 1: Bespreking van macroscopische kenmerken door een aantal mensen in 't veld © Lieve Deceuninck

i.p.v. vier afzonderlijke. Het doel van de vereniging bleef door de omvorming uiteraard onveranderd: het bevorderen van de mycologische studie.

Welkom in de AMK, de Antwerpse Mycologische Kring, de afdeling van KVMV in de regio Antwerpen.

Wat doen wij en voor wie?

Onze afdeling staat open voor alle geïnteresseerden in paddenstoelen. Bij de AMK leer je paddenstoelen herkennen, zowel in het veld als achter de microscoop. Tijdens onze excursies en gezamenlijke determinatieavonden krijg je letterlijk en figuurlijk in geuren en kleuren uitleg over de kenmerken van paddenstoelen. Zo is het mogelijk om vrij snel het genus van een gevonden exemplaar te achterhalen. Niet alle soorten kan je echter met zekerheid op naam brengen op het terrein. Vaak volgt er na een macroscopische ook nog een microscopische determinatie. Hierbij geven de meer ervaren leden graag uitleg aan nieuwelingen. Regelmatig worden er thema-avonden of voordrachten gegeven over bepaalde microscopische technieken of over de determinatie van bepaalde genera. Je zal versteld staan van de variatie in sporenvorm en celstructuren, gaande van de prachtig geornamenteerde sporen van de russula's tot de met kristallen versierde cystiden (= steriele cellen) van de vezelkoppen. Naast onze studie blijven we bovenal grote genietters van deze wonderlijke zwammenwereld.

Onze activiteiten

De leden kunnen deelnemen aan de activiteiten van alle afdelingen. Alle excursies, determinatieavonden en voordrachtavonden worden aangekondigd in het gemeenschappelijk kwartaaltijdschrift 'Sporen'.

Excursies:

Weekendexcursies vinden plaats van eind april tot eind november voor alle geïnteresseerden. Aandacht voor macroscopie, biotoop, kennisoverdracht. Er worden uiteraard ook weekexcursies georganiseerd met nadruk op microscopische bepaling. Meerdaagse activiteiten met excursies en microscopische determinaties komen ook aan bod.

Educatieve avonden:

- Determinatiesessies met macro- en microscopie. Zowel 'vrije' determinatie (zelfstudie) als themagebonden bv. rond bepaalde genera. Daar kan dan een opleiding bijhoren zoals 'Microscopische technieken'
- Voordrachten: 1 à 2 per maand

Projecten en werkgroepen:

- Per afdeling of afdelingsoverschrijdend worden er regelmatig projecten en werkgroepen opgestart:
- Jaarlijkse mycologendag: de studiedag voor alle Vlaamse zwammenliefhebbers
- Verklaring wetenschappelijke termen
- Specifieke genera (Gordijnzwammen, Slijmzwammen)
- Substraat gericht onderzoek (bijv. brandplekkenproject - zie ook in kijktukje bij dit artikel)
- Inventarisaties

Varia:

Activiteiten om de samenwerking en het groepsgevoel te bevorderen zoals stuurgroepavonden (overlegmomenten met de leden) receptie en jaarvergadering

Figuur 2: Microscopische determinatie © Lieve Deceuninck

Publicaties 'Sporen' en 'Sterbeeckia'

Het tijdschrift 'AMK mededelingen' werd vanaf vorig jaar vervangen door 'Sporen', het contactblad voor de leden met activiteiten, verslagen en doorgaans laagdrempelige artikels over bijzondere vondsten en allerhande mycologische thema's. 'Sterbeeckia' is het jaarlijks tijdschrift voor de gevorderde zwammenliefhebber, met diepgaande mycologische bijdragen.

Beschikbare literatuur

Als hulp bij onze determinaties kunnen we beroep doen op de grote KVMV bibliotheek van meer dan 700 gespecialiseerde werken, internationale en nationale tijdschriften. De leden kunnen boeken uitlenen; sommige boeken zijn enkel ter plaatse raadpleegbaar. De catalogoog staat online op onze website en kan dus ook van thuis uit eenvoudig geraadpleegd worden. Met deze gebruiksvriendelijke databank kunnen we makkelijk literatuur uit de vele tijdschriften terugvinden en dit:

- op de naam van de paddenstoel waarover je info zoekt of
- op auteur of
- op tijdschrift.

Ook de beschikbare determinatiesleutels vind je er vlot in terug. Door regelmatig tijdschriften uit te lenen, kan je ook de meest recente evoluties in de taxonomie en andere mycologische takken mee volgen.

Elektronische waarnemingslijsten

Elk lid kan met een eenvoudige invoermodule, in access- of eventueel excel-programma, zijn waarnemingen en vondsten van paddenstoelen doorgeven aan de Funbeldatabank. Dit is een databank waarin waarnemingen van zwammen en slijmzwammen uit België worden ingevoerd en bewaard. Deze databank kan gegevens aanleveren voor opmaak beheersplannen of studie van een biotoop, genera, klimaatsinvloeden, opkomst of achteruitgang van bepaalde soorten. Er is ook een functie voorzien waarbij je je eigen herbarium kan oplijsten.

Figuur 3: Draadsteelmycena (*Mycena Filipes*) © Lieve Deceuninck

Varia

Een aantal ervaren leden werkt mee met het Antigifcentrum. We werken nauw samen met Natuurpunt. Vele leden van AMK gidsen paddenstoelenexcursies van Natuurpunt-afdelingen. Dankzij vele Natuurpuntmedewerkers worden we op de hoogte gebracht van interessante paddenstoelengebieden of -vondsten. Voor de Paddenstoelenatlassen die Natuurpunt uitbracht, was er steeds ondersteuning vanuit AMK.

Zin voor een dinsdagavondbezoekje op een van onze determinatieavonden? Kom gerust eens langs of neem vrijblijvend contact met ons op.

Meer info?

Afdelingsafgevaardigde AMK: Lieve Deceuninck,
e-mail: lieve.deceuninck@skynet.be; GSM 0475 26 81 67.

Lid worden? Neem contact op met de ledenadministratie: Myriam de Haan, e-mail: myriam.de.haan@skynet.be of tel. 03 888 75 14.

Website: www.kamk.be (de nieuwe website: www.kvmv.be was op datum van opmaak van dit artikel nog in opbouw)

Brandplekpaddenstoelen

De KVMV wil de komende drie jaar de aandacht vestigen op brandplekpaddenstoelen in Vlaanderen. Door veranderd bosbeheer en nieuwe regelgeving zijn brandplekpaddenstoelen (erg) zeldzaam geworden. Om na te gaan hoe sterk de achteruitgang van deze bijzondere ecologische groep onder de zwammen is, nemen we de komende jaren zoveel mogelijk brandplekken onder de loep. Iedereen die hieraan wil meewerken is van harte welkom. Wij zoeken nog mensen die

vindplaatsen van brandplekken willen doorgeven, of brandplekken regelmatig bezoeken, helpen bij determineren, ... Op het einde van het project publiceren we een recente lijst van brandplekpaddenstoelen. Regelmatig zullen er publicaties zijn in ons tijdschrift met interessante info over paddenstoelenvondsten op deze brandplekken.

Meer info: Wim Veraghtert,
e-mail: wim.veraghtert@natuurpunt.be

De jongeren aan het woord ... de JNM in beeld!

Eva Willems.

(Ben jezelf niet meer zo jong, maar heb je kinderen (of ondertussen kleinkinderen) die vol bewondering van de natuur genieten dan is dit misschien DE gelegenheid om hen op de hoogte te brengen van de JNM-werking (of een reden om dit artikel zelfs onder hun neus te duwen - de redactie)

Wie & wat is JNM?

JNM staat voor Jeugdbond voor Natuur en Milieu, een vereniging voor alle jongeren die geïnteresseerd zijn in natuur en milieu, los van elke religieuze of politieke overtuiging.

JNM staat open voor alle jongeren tussen 7 en 25 jaar met interesse voor natuur en milieu. Er zijn 3 leeftijdsgroepen: de piepers (7-12 jaar), de ini's (13-15 jaar) en de gewone leden (16-25 jaar).

De 3 pijlers

1. Natuurstudie

Samen trekken we de natuur in om ons te verdiepen in de diversiteit van ons planten- en dierenrijk. We trekken naar de mooiste natuurgebieden waar zeldzame waarnemingen ons hart sneller doen slaan, maar ook een stevige wandeling in een weidse omgeving doet ons bloed sneller stromen. Binnen JNM zijn er ook specifieke werkgroepen rond vogels, insecten, zoogdieren, planten en paddenstoelen, amfibieën en reptielen en natuurfotografie. JNM neemt ook deel aan verschillende projecten rond natuurstudie zoals bv. inventarisatieprojecten of boeken i.v.m. natuurstudie.

2. Natuurbeheer

De natuur krijgt het vaak hard te verduren.

Waar we kunnen, ondernemen we de nodige acties om ruimte aan natuur te geven. We hanteren regelmatig zelf een schop of zaag om een handje te helpen. Samen buiten zijn en aan natuurbeheer doen geeft een machtig gevoel.

3. Milieu

Wij sluiten onze ogen niet voor milieuproblemen. Elke JNM-activiteit is een poging om op een duurzame en milieuvriendelijke manier door het leven te gaan. Daarnaast proberen we ook anderen hiervan bewust te maken, door actie, gebaseerd op goede achtergrondinformatie.

Zomerkampen

JNM organiseert tal van projecten en nationale bijeenkomsten rond specifieke onderwerpen. Het kampenseizoen is het hoogtepunt van ons activiteitenaanbod. Men kan in de zomervakantie kiezen tussen een 60-tal kampen en volop genieten van alles waar JNM voor staat: natuurstudie, natuurbeheer en milieubescherming.

Afdelingen

JNM heeft 50 lokale afdelingen in Vlaanderen. Mensen met wie je samen bij jou in de buurt op verkenning kunt gaan, of waar je zielsgenoten vindt om een spetterende milieuactie ineen te steken.

Aarzel niet om ons te vergezellen, want we staan altijd open om onze kennis en passie met nieuwe mensen te delen!

Meer info?

Eva Willems, provinciaal afdelingscoördinator Antwerpen,
GSM 0498 61 07 26 ; e-mail: willemseva@gmail.com,
www.jnm.be

Inhoud

02 Colofon

02 ANKONA-nieuws:

- Bezoek 'Achter de schermen ...' bij het UA-departement Biologie (Wilrijk), het Museum voor Natuurwetenschappen (KBIN, Brussel) en het Instituut voor Tropische Geneeskunde (ITG, Antwerpen)
- Insectenexcursies: Winkelsbroek (Turnhout) en Prinsenspark (Retie)
- Zoek je nog tentoonstellings-, opslag-, bureel- of vergaderruimte voor je vereniging? Het 'Natuur- en landschapshuis in Halle-Zoersel' is misschien de oplossing voor je!
- Fotoverslag ANKONA-ontmoetingsdag editie 2009

05 Actualiteit:

- Vlaamse insectenweek (23-31 mei) en de Europese nacht van de mot (21-25 mei)
- Week van de Aarde (19-26 april) in het teken van biodiversiteit
- 'Daar komt de lente ...' en 'daar komen de waarnemingen ...'!
- Provinciale projectsubsidies 2009 voor ondersteuning van natuurstudiewerk door vrijwilligers
- Wildlife Photographer of the Year 2008 komt uit de provincie Antwerpen

Activiteitenkalender (middenkatern)

09 Natuurstudie

- Natuurinrichting: kader en monitoring van het eerste Vlaamse natuurinrichtingsproject 'Bospolder – Ekers Moeras'
- Het landschapsbeheerplan voor de Brechtse Heide. Een uitnodiging tot meer natuuronderzoek in dit prachtig gebied!

17 In beeld of op ANTenne:

- De jongeren aan het woord ... JNM in beeld!
- Boeiend, verrassend en mooi. Paddenstoelenstudie bij de Koninklijke Vlaamse Mycologische Vereniging (KVMV) en de Antwerpse Mycologische Kring (AMK)